

A REKTORI BESZÉD BEFEJEZTE UTÁN

CONCHA GYŐZŐ,

A JOGI TUDOMÁNYOK DOCTORA, A POLITIKAI TUDOMÁNYOK NYILVÁNOS RENDES TANÁRA,
A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA RENDES TAGJA, A JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI
KARNAK E. I. DÉKÁNJA

A KÖVETKEZŐ KARI JELENTÉSEKET OLVASTA FEL.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
100 EAST HASTING STREET
CHICAGO, ILL. 60607
TEL. 777-3000
FAX 777-3000
WWW.CHICAGO.EDU
LIBRARY@CHICAGO.EDU

A)

A hittudományi kar jelentése.

Nagyságos egyetemi Rector Úr!

A hittudományi kar által a folyó 1901/2-iki tanévre kitűzött három egyetemi pályatétel mindegyikére érkezett be pályamunka. Van szerencsém ezekről, valamint a többi kari jutalmazásokról jelentésemet tiszteletteljesen bemutatni.

I. A Pasquich-alapból 120, a Fogarasi-alapból 40, összesen 160 (százhatvan) korona díjjal kitűzve volt eme tételre: *„Recenseantur et solidis argumentis refellantur errores necessitati religionis revelatae oppositi,”* két pályamunka érkezett be. Az egyik a következő jelige alatt: *„Fecisti nos ad Te, Domine et irrequietum est cor nostrum, donec requiescat, in Te.”* S. August; a másik: *„Christus-lumen in revelationem gentium”* jelige alatt. Birálók egyező véleménye alapján a kar a pályadíjat olyképen osztotta meg, hogy a *„Fecisti nos etc.”* jeligés mű szerzőjének 100, a *„Christus-lumen etc.”* jeligés munka szerzőjének pedig 60 koronát szavazott meg. A *„Fecisti”* jeligés mű szerzője: LUKÁCS JÓZSEF IV. éves hittudományi hallgató; a *„Christus-lumen”* szerzője pedig: PRÁG FERENCZ I. éves bölcsészettudományi hallgató.

II. A Fogarasi-alapból 110, a Dercsik-alapból 50, összesen 160 (százhatvan) korona díjjal kitűzve volt eme tételre: *„Exponatur doctrina cath. de materia et forma, item de ministro Sacramenti Confirmationis, habito respectu ad utriusque — orientalis et occidentalis — Ecclesiae usum,”* a következő jelige alatt: *„Ha tudnád az Isten ajándékát”* Szt. János 4, 10, egy pályamunka érkezett be. Birálók egyező véleménye alapján a

kar a díjat elismeréssel adja ki. Pályadíj-nyertes: BREYER ISTVÁN IV. éves hittudományi hallgató.

III. A Pasquich-alapból 160 (százhatvan) korona díjjal kitűzve volt eme tételre: „*Exponantur et diiudicentur praeicipuae theoriae de origine cognitionis intellectualis*,“ ismét két pályamunka érkezett be; az egyik: „Orczájára lehellé az élet lehelletét,“ Mózes I. 2., 7.; a másik: „Vetera novis augere et perficere“ Aeterni Patris, jeligével. Birálok egyező véleménye alapján a kar itt is megosztotta a pályadíjat és pedig akként, hogy a „Vetera novis etc.“ mű szerzőjének 100, az „Orczájára lehellé stb.“ mű szerzőjének pedig 60 korona díjat ítelt meg. A „Vetera novis“ pályanyertes mű szerzője; SCHÜTZ ANTAL II. éves hittudományi hallgató; az „Orczájára lehellé“ mű szerzője: VEGELE LAJOS IV. éves hittudományi hallgató.

IV. A Szabó-féle alapítvány 40 koronás *szónoklati* jutalmát a kar, a szaktanár előterjesztése alapján: BREYER ISTVÁN IV. éves hittudományi hallgatónak ítélte oda.

V. A *beiktatási díjak* kari jutalékából könyvekül kiadni szokott jutalmakban a kar határozatából ez idén a következő hallgatók részesülnek: TÓTH BÉLA, WÁGNER MIHÁLY, VEGELE LAJOS, HERCZEG JÓZSEF és CAMPIÁN JÁNOS IV. éves hittudományi hallgatók.

VI. A Schopper-féle szorgalmi díj az idén a hittudományi kar hallgatóira esett. A nevezés ily esetben a tekintetes egyetemi Tanácsot illetvén meg, a hittudományi kar hármassal jelölést tett; első helyen ajánlván: BELÁN JÁNOS III. éves, második helyen: CAMPIÁN JÁNOS IV. éves, harmadik helyen: SZABÓ JÁNOS II. éves hittudományi hallgatókat. A tekintetes egyetemi Tanács a szorgalmi díjat BELÁN JÁNOSNAK adományozta.

VII. A Bitá-féle jutalomdíjat a kar a jelen tanévben soros jog- és államtudományi kar ajánlására: ifj. SLAPÁNSZKY JÁNOSNAK, az első alapvizsgát kitüntetéssel letett jogtudományi hallgatónak adományozta.

Kelt Budapesten, a hittudományi kar folyó évi április hó 28-án tartott e. i. V. rendes üléséből.

DR. DEMKÓ GYÖRGY,

e. i. dekán és elnök.

B)

A jog- és államtudományi kar jelentése.

Nagyságos egyetemi Rector Úr!

Vonatkozással Nagyságodnak 3721. sz. a. kelt leiratára az 1901/2-i tanévi pályakérdésekre beérkezett, karunkat érdeklő pályamunkák jutalmazását illetőleg tisztelettel a következőkben tesszük meg jelentésünket:

1. *A magyar közigazgatási jogból* hirdetett 4. számú pályakérdésre: „Adassék a magyar közhivatalnokok vagyoni (kártérítési) felelősségére... stb.“ egy pályamunka érkezett „Multum in parvo“ jeligével. A pályamű dr. MARISKA VILMOS és dr. KMETY KÁROLY tanároknak adatott ki. A kar a bírálók véleménye alapján a jutalmat nem találta kiadhatónak. A jelígés levélke megsemmisített.

2. *A közigazgatástamból* hirdetett 5. számú pályakérdésre: „Adassanak elő a szegény-ügy igazgatásának fő elvei... stb.“ négy pályamunka érkezett be és pedig: „Ignoti nulla cupido“, „Előre“, „Per amorem“ és „A lélekre ható jótékonyosság a jótékonyosság lelke“ jeligék alatt. A pályamunkák dr. CONCHA GYÖZŐ és dr. FÖLDES BÉLA tanároknak adattak ki bírálatra. A kar a bírálók javaslata alapján a „Per amorem“ és az „Előre“ jeligéjű dolgozatok szerzőinek a SENGEL KATALIN-alapból az 520 korona jutalom felét, egynek-egynek 130 koronát szorgalmi díj fejében, a másik felét, 260 koronát jutalomképen „A lélekre ható jótékonyosság...“ jeligéjű dolgozat szerzőjének ítélte oda. A jelígés levélkéket felbontatván a „Per amorem“ jeligéjű munka szerzője NEUBAUER EDE FERENCZ III. éves joghallgató, az „Előre“ jeligéjűé BUD JÁNOS IV. éves joghallgató, „A lélekre ható jótékonyosság...“ jeligéjűé OFNER JENŐ IV. éves joghallgató. A negyedik jelígés levél megsemmisített.

3. *A magyar magánjogból* kitűzött 6. számú pályakérdésre: „Kifejtendő I. A törvények ú. n. visszahatásának vagy vissza nem hatásának kérdése...“ egy pályamű érkezett be „Justitia est virtus...“ kezdetű jeligével, mely dr. ZSÓGÖD BENŐ és dr. HERCZEGH MIHÁLY tanárok bírálata alá bocsátott. A kar a bírálók ítélete alapján a munkát a Schvartner-alapból 720 korona jutalomra érdemesnek ítélte. A jelígés levélke fel-

bontatván a pályamű szerzőjéül WITTMANN ERNŐ III. éves joghallgató tűnt ki.

4. *A magyar pénzügyi jog köréből* kitűzött 7. számú kérdésre: A nyilvános számadásra kötelezett vállalatok . . . stb.“ három pályamunka érkezett, egyik „Add meg az államnak, a mi az államé“, a másik „Vectigalia iustissima sunt“, a harmadik „Kitartás“ jelige alatt. A kar a kiküldött bírálók, dr. MARISKA VILMOS és dr. KMETY KÁROLY tanárok véleménye alapján a 140 koronányi jutalmat a Pasquich-alapból a „Kitartás“ jeligéjű munkának ítélte oda. A jeligés levél fölbontatván kitünt, hogy a nyertes mű szerzője Szentkirályszabadjai MÁRFY EDE III. éves joghallgató. A másik két jeligés levél megsemmisítettett.

5. *A nemzetközi jogból* kitűzött kérdésre: „Adassanak elő a területen kívüliségre vonatkozó elvek . . . stb.“ három pályamű érkezett be, az egyik „Exterritorialitas“, a másik „Les ambassadeurs sont la parole du prince . . .“ a harmadik „Impera, sed in subditos“ jeligével és dr. CSARADA JÁNOS és dr. PIKLER GYULA tanároknak adattak ki bírálatra. A kar a bírálók véleménye alapján a 140 korona jutalmat a Pasquich-alapból az „Exterritorialitas“ jeligéjűnek ítélte oda, a „Les ambassadeurs sont la parole du prince . . . stb.“ jeligéjűt pedig megdicsérte. Az „Impera, sed in subditos“ jeligés levél megsemmisítettett. Felbontatván az „Exterritorialitas“ jeligéjű levél, kitünt, hogy a pályanyertes mű szerzője WIMMER IMRE III. éves joghallgató. A „Les ambassadeurs sont la parole du prince . . . stb.“ jeligéjű levél a szerző beleegyezésével felbontatván, kitünt, hogy a mű szerzője ASZTALOS JENŐ IV. éves joghallgató.

6. *A bünvádi eljárási jogból* kitűzött kérdésre: „Dolgoztassanak fel rendszeresen a bünvádi perrendtartásnak a semmisségi panaszt tárgyzó rendelkezései . . . stb.“ egy pályamű érkezett be „Az állam minden jogvitát csak egyszer ítél meg“ jeligével. A munka dr. BALOGH JENŐ és dr. FAYER LÁSZLÓ ny. r. tanár uraknak adatott ki bírálatra. A kar a bírálók egyező véleménye alapján a 160 korona jutalmat a Pauler-alapból a pályamunkának odaitélte. A jeligés levélke felbontatván, a munka szerzőjéül BERNOLÁK NÁNDOR, az egyetemnek volt s a jelen tanév folyamán a kolozsvári egyetemnek hallgatója tűnt ki, minél fogva pályázó a pályázatból ki lévén zárva, neki a

díj ki nem adható, a mint ezt pályázó a nevét tartalmazó lepecsételt levélben maga is beismeri és pályázásáért, mivel a pályázatban való részt nem vehetést csak későn tudta meg, a kar elnézését kérte és a bírálók fáradozásáért köszönetet mondott.

7. *A magyar közjogról* kitűzött 10. számú pályakérdésre: „Fejtsék ki a külügyek közösségének terjedelme ... stb.“ két pályamű érkezett, az egyik: „Egyrészt a létfontartás ösztöne ... stb.“, a másik „Alma Mater“ jeligével. A kar a kiküldött bírálók Dr. KMETY KÁROLY és dr. KIRÁLY JÁNOS tanárok véleményéhez csatlakozva, a jutalmat kiadhatónak nem ítélte. A jelígés levelek megsemmisítették.

8. *A magyar jogtörténetből* kitűzött pályakérdésre: A magyar szerződési jog története ... stb.“ egy pályamunka érkezett „Ora et labora“ jeligével, melyet a kar a kiküldött bírálók, dr. TIMON ÁKOS, dr. KIRÁLY JÁNOS tanárok véleményéhez csatlakozva, a jutalomra érdemesnek nem ítelt.

A bírálati jelentéseket, valamint a 16 darab pályamunkát tisztelettel ide rekesztjük.

A kar továbbá tisztelettel jelenti, hogy a kezelése alatt álló Frank-alapból a folyó 1901/902. egyetemi évre 800 koronát tett folyóvá, a mely összegből LÁZAR ANDRÁST és HALASI ERNŐT 200—200, JÓNA JÓZSEFET, GÜRTLER TIVADART, SCHRAMM FERENCZET és LEHEL ANTALT 100—100 korona szorgalmi díjjal jutalmazza, a KAUTZ GYULA-féle alapból pedig a 80 koronás szorgalmi díjat PORGES ÁRMINNAK ítélte oda.

Kelt Budapesten, a jog- és államtudományi karnak 1902. április 30-án és május 7-én tartott VII. r. üléséből.

Dr. CONCHA GYÖZÖ,
e. i. dékán.

C)

Az orvostudományi kar jelentése.

Méltóságos Rektor Úr!

Az orvoskari tanártestület f. é. ápril hó 22-iki VIII. r. ülésén határozott a pályabonczolatok s a beérkezett pályamunkák ügyében. A szaktanár urak részletes bírálati és ezek nyomán hozott egyhangú határozatok alapján a következőket vagyok bátor jelenthetni:

A tanártestület az Arányi-féle pályabonczolaton a 80 koronát kitevő első díjat FLESCHE HERMANN V. éves orvostanhallgatónak, a második 40 koronát kitevő díjat DOBOSI MÁRTON IV. éves hallgatónak ítélte oda; SCHMIDT BÉLA III. éves hallgatónak pedig, kinek munkája a második díjat nyerte el, majdnem egyenértékű, az Arányi-féle alap fölös kamataiból 40 koronányi jutalmat szavazott meg méltányló elismerése jeléül.

A Balogh Kálmán-féle millennáris alapból 800 koronával jutalmazandó nyílt pályázaton dr. MARIKOVSKY GYÖRGY egyet. tanársegéd nyert megbízatást, ki is két évi munkálkodás után most benyújtotta terjedelmes dolgozatát „A félkörös csatornák működéséről“. A tanártestület a két szakbíráló egyhangú javaslata alapján a munkát igen értékesnek jelentette ki, a mennyiben az a kérdés tisztázáshoz pozitív kísérletes eredményekkel járul, minélfogva a díj a munka szerzőjének ki is adatott, mely tények az egyetemi közgyűlésen kihirdetendők.

Az Arányi-, Högyes-, Pasquich- és Senger-féle alapokból kitűzött pályakérdéseket illetőleg tisztelettel jelentjük, hogy a lejárt 17. sz. Arányi-féle, a 24., 26. és 27. sz. Senger-féle, azután a 13. és 23. sz. Pasquich-féle pályakérdésekre pályamunkák nem érkeztek be. A beérkezett pályamunkákra vonatkozó kari bírálatok és határozatok a következők:

A Högyes-féle alapból kitűzött ált. kör- és gyógytani pályakérdésre: *„Kísérletileg vizsgáltsassék meg az újabb savó-módszer értéke az egyes vérfajták egymástól való megkülönböztetésére ép és kóros állapotban“*, melynek jutalma a Högyes-alapból 140 kor., egy pályamunka érkezett be. „A tapasztalati természetvizsgálás célja nem más, mint az igazság felismerése“ jeligével. A pályamunka 107 nagy quart írott oldalra terjed 8 tábla melléklettel. Pályázó a kitűzött pályakérdést dicséretes szorgalommal és figyelemre méltó eredménynyel fejtette meg, vizsgálódási eredményeit pedig bő irodalmi ismerettel ügyesen, tiszta világos stílusban állította össze, minélfogva a pályadíj a munka szerzőjének kiadatik. A pályamunka szerzője DALMADY ZOLTÁN V. éves orvostanhallgató.

A kórszövettanból kitűzött pályakérdésre *„Írassanak le önálló vizsgálat alapján a saválló bacillusok által kísérletesen előidézhető szövet változások“* című és az Arányi-alapból 120

koronával jutalmazandó pályakérdésre „Quidquidagis prudenter agas et respice finem“ jeligével egy dolgozat érkezett be, mely 214 negyedréti szöveglapon 2 áttekinthető kísérletező táblázaton tárgyalja a kérdést és 1000 görösövi praeparatumot mellékel. Szerző vizsgálati módjának, kísérleti menetének, azok eredményeinek mérlegeléséből kiderül, hogy a szerző a kérdést helyes módszerekkel vette munkába és a helyesen végzett experimentumok által nyert anyagnak rendszeres szövettani vizsgálataival ismereteinket a saválló bacillusok okozta szövétváltozások felől előrevitte. Dicséretére kiemelendő nem csak a helyes logica és tervszerűség, melylyel a munkában találkozunk, hanem még inkább azon ernyedetlen szorgalom és kitartás, melylyel a gazdag kísérleti anyagot szövettanilag feldolgozta és azon értelmesség, melylyel a leleteket analizálni, leírni és bírálólág összefoglalni képes volt. A szerző kitűnő technikája jártasságáról a mellékelt 1000 praeparatum tanuskodik, melyek legtöbbje immersiósz vizsgálatra is alkalmas. Ezek alapján a tanártestület a pályaművet olyannak mondja, mely e nemű pályaművek keretét túlhaladja és kevés kiegészítéssel bármely tudományos folyóiratban közzétehető s ezért a díjat szerzőnek kiadja. A munka szerzője FODOR LEÓ V. éves orvostanhallgató.

A kórszövettanból az Arányi-alapból 120 koronával jutalmazandó pályakérdésre: „Milyen szövettani változások jönnek létre az emphysemánál a kitágult légőhőlyagok fokozódó tágulása folytán a légőhőlyag falzatában és beléjük nyíló végső hörgőkben“. Egy pályamű érkezett be „Morgagni“ jelige alatt. A szorgalommal készült dolgozat gondos körütekintő kutatás eredménye és nemcsak szövettani vizsgálatban való jártasságáról, meg irodalmi tájékozottságáról tesz tanuságot, hanem önálló és eredeti felfogásról és kiváló ítélő képességről is. Stylusa tömör és szabatos, magyaros kifejezésben gazdag. A csatolt rajzok és görösövi készítmények szépek. Ezért a tanártestület a pályadíjat a munka szerzőjének kiadja. Szerző: ORSÓS FERENCZ IV. éves orvostanhallgató.

A Pasquich-alapból kitűzött 140 koronás következő sebészeti pályakérdésre „Tanulmányoztassék a gümős izületi gyulladások sebészeti orthopädiái kezelésének értéke és eredményei“ egy pályamű érkezett be „Salus aegroti suprema lex esto“ jeligével. Minthogy a szerző ezen munkája csakis közönséges előadások után készült jegy-

zetek értékével bír, a kitűzött kérdés „tanulmányozásának” semmi nyoma sem látszik rajta s így azon színvonalat meg sem közelíti, mely az egyetemi pályaműveknél joggal megkívánható, ezért a „Salus aegroti suprema lex esto” jeligéjű pályamű a díjra nem érdemesíthető.

A Pasquich-alapból kitűzött 140 koronás következő sebészeti pályakérdésre „*A prostata hypertrophia pathológiája és az alkalmazott gyógyeljárásokkal elérhető eredmények klinikai kórtörténetek és észlelések alapján*” „Insta ne cesses, Veniunt post semina messes” jeligéjű egy munka érkezett be. A 126 negyedréti oldalra terjedő munkához egy fénykép, egy kórbonczatani készítmény, egy külön mappában 4 színes rajz van mellékelve. Szerző feladatának eleget tett, a mennyiben igyekezett a rendkívül nagy irodalommal bíró kérdéstről tájékozódni, mint azt a mellékelt részletes irodalom-összeállítása is mutatja. Sikertült neki az egész kérdést nagy vonásokban ismertetni; igyekezett a rendelkezésre álló területen belül az olvasottakat észlelni és azokat leírni és rajzolni vagy kipraeparálni. Egyes apróbb tévedésektől eltekintve, a munka a prostata hypertrophia kérdésének jelen állását elég jól megvilágítja és bizonyítja, hogy a szerző a kérdéses kórképet nemcsak elméletileg ismerte meg, de klinikai tapasztalat is gyarapította ezen irányban, ezért a pályadíjat a munka szerzőjének a tanártestület kiadni határozza. A munka szerzője STEINER PÁL V. éves orvostanhallgató.

A Pasquich-alapból kitűzött 140 koronás pályakérdésre: „*Mydraticumok élettani hatásának összehasonlítása klinikai czélokra*” „A szem a lélek tükre” jeligével egy pályamű érkezett be. A munka 175 írott negyedréti oldalra terjed. A munka a maga egészében igen jónak bizonyult, sőt mivel a szemészeti orvoslásban felette fontos tárgyra vonatkozik, irodalmi közlésre is kinálkozik. A munka 17 pupilla tágító szerre terjeszkedik ki, ezek mindegyikénél méltatja a szerző a chemiai viszonyokat, az irodalmat, bemutatja a saját kísérleti eredményeit, összefoglalja az eredményeket, a munka végén pedig az egész tárgynak kitűnő átnézetét adja. A munka tárgyalási módja is dicséretes, velős és szabatos fogalmazásu; mindezért a tanártestület a pályadíjat szerzőnek kiadni határozza. A jeligés levél felbontatván kiderült, hogy „A szem a lélek tükre” jeligéjű pályamű szerzői

HERMANN EMIL és ERDÉLY JENŐ V. éves orvostanhallgatók, kik között a pályadíj egyenlő részben osztatik meg.

A Pasquich-féle alaphól 140 koronával jutalmazandó következő kérdésre: „*A leprafertőzés útja és módja, valamint a lepra therapiája*“ című bőrkórtani pályakérdésre „To be, or not te be, thatis the question“ jeligéjű egy pályamű érkezett be. Tekintettel, hogy a szerző szorgalommal dolgozott, hogy helyes ítélettel bírálta az előtte fekvő anyagot és hogy helyes általános pathologiai ismereteket árul el a pályadíj szerzőnek kiadatik. A pályamunka szerzője SZÖLLÖSY LAJOS III. éves orvostanhallgató.

Budapest, 1902.

DR. BÓKAY ÁRPÁD,
orvostani e. i. dékán.

D)

A bölcsészettudományi kar jelentése.

Méltóságos Rector Úr!

Van szerencsém a bölcsészettudományi kar jelen tanévi pályázatainak eredményéről a f. évi május 7-én tartott VI. rendes ülés határozatai alapján a következő jelentést előterjeszteni.

A *vegytanból* 40. sz. alatt és az *összehasonlító boncztanból* 41. sz. alatt kitűzött pályatételre nem érkezett pályamunka.

Az *aesthetikából* 28. sz. alatt kitűzött tételre két pályamunka érkezett. A kar a bírálók jelentéseinek meghallgatása után elhatározta, hogy a jutalmat nem adja ki, hanem a pályatételt az 1902/03. tanévre újból kitűzi.

A *latin nyelvészetből* 29. sz. alatt kitűzött tételre három pályamunka érkezett. A kar az „Enos Lases Iuvate“ jeligéjű pályamunkát jutalomra érdemesnek ítélte. Szerzője: DARKÓ JENŐ IV. é. bölcsészethallgató. Jutalma a Pasquich-alaphól 105 kor.

A *magyar irodalom történetéből* 30. sz. alatt kitűzött tételre egy pályamű érkezett „Spe et labore“ jelige alatt. A dolgozat jutalomra érdemesnek ítéltetett. Szerzője: GULYÁS PÁL IV. éves bölcsészethallgató. Jutalma a Pasquich-alaphól 140 korona.

A *német irodalom történetéből* 31. sz. alatt kitűzött pályatételre három pályamunka érkezett. A kar a jutalmat az „Er lebte, um traurig wieder zu sterben“ jeligés dolgozatnak ítélte

oda. Szerzője: GRESZLER GYULA III. éves bölcsészethallgató. Jutalma a Pasquich-alapból 140 korona.

A „Spiramus-speramus“ jeligés dolgozat dicséretre méltónak ítéltetett. Szerzője: NAGY BÉLA joghallgató.

A *Magyarország történelméből* 32. sz. alatt hirdetett tételre három pályamunka érkezett. A „Vultis vos omnes nempe perire simul“ jeligés dolgozat jutalomra méltónak ítéltetett. Szerzője: SZABÓ LÁSZLÓ II. é. bölcsészethallgató. Jutalma a Schwartner-alapból 720 korona.

A *középkori egyetemes történelemből* 33. sz. a. kitűzött tételre egy „Indeficienter“ jeligés pályamunka érkezett, mely jutalomra érdemesnek ítéltetett. Szerzője: BENISCH ARTHUR III. é. bölcsészethallgató. Jutalma a Pasquich-alapból 210 korona.

A *magyar művelődéstörténetből* 34. sz. alatt kitűzött tételre „Regale ornamentum scis esse maximum antecessorum sequi leges“ jelige alatt egy pályamű érkezett, mely jutalomra érdemesnek találtatott. Szerzője: ZÁVODSZKY LEVENTE III. é. bölcsészethallgató. Jutalma a Schwartner-alapból 720 korona.

A *keresztény műarchaeológiából* 35. sz. a. kitűzött tételre „Jött az árvíz stb.“ jelige alatt egy pályamű érkezett, mely jutalomra érdemesnek ítéltetett. Szerzője: BREYER ISTVÁN hit-tudománykari hallgató. Jutalma a fővárosi jubiláris-alapból 100 korona.

A *czimertanból* 36. sz. alatt kitűzött tételre két pályamű érkezett. Az „In virtute nobilitas“ jeligés dolgozat jutalomra érdemesnek ítéltetett. Szerzője: KISS ISTVÁN III. é. bölcsészethallgató. Jutalma a Pasquich-alapból 140 korona.

A *mathematikából* 37. sz. alatt hirdetett tételre „Veritas“ jeligés dolgozat érkezett, mely jutalomra méltónak találtatott. Szerzője: ANTAL MÁRKUS IV. é. bölcsészethallgató. Jutalma a fővárosi jubiláris-alapból 100 korona.

A *koszmografiából* 38. sz. alatt hirdetett tételre egy „L'astronomie est la plus magnifique des sciences etc.“ jeligés dolgozat érkezett, mely jutalomra méltónak ítéltetett. Szerzője: LUKÁCS KÁROLY II. é. bölcsészethallgató. Jutalma a fővárosi jubiláris-alapból 100 korona.

Az *ásványtanból* 39. sz. alatt hirdetett tételre egy „Hiacynth“ jeligés dolgozat érkezett, mely jutalomra méltónak ítéltetett.

Szerzője: BARTAL KORNÉL III. é. bölcsészethallgató. Jutalma az Arenstein-alapból 100 korona.

Végül van szerencsém jelenteni, hogy a kar ez alkalommal a „Nyelvtörténeti Szótár“ adományozására RUBINYI MÓZES IV. é. bölcsészethallgatót, a „Monumenta Hungariae Historica“ adományozására pedig JANKULOV BORISZLÁV IV. é. bölcsészethallgatót ajánlotta a Magyar Tudományos Akademiának.

Fogadja Magnificentiád kitünő tiszteletem kifejezését.

A bölcsészettudományi karnak 1902. május 7-én tartott VI. rendes üléséből.

MEDVE CZKY FRIGYES,
bölcsészeti d. é. d. é.

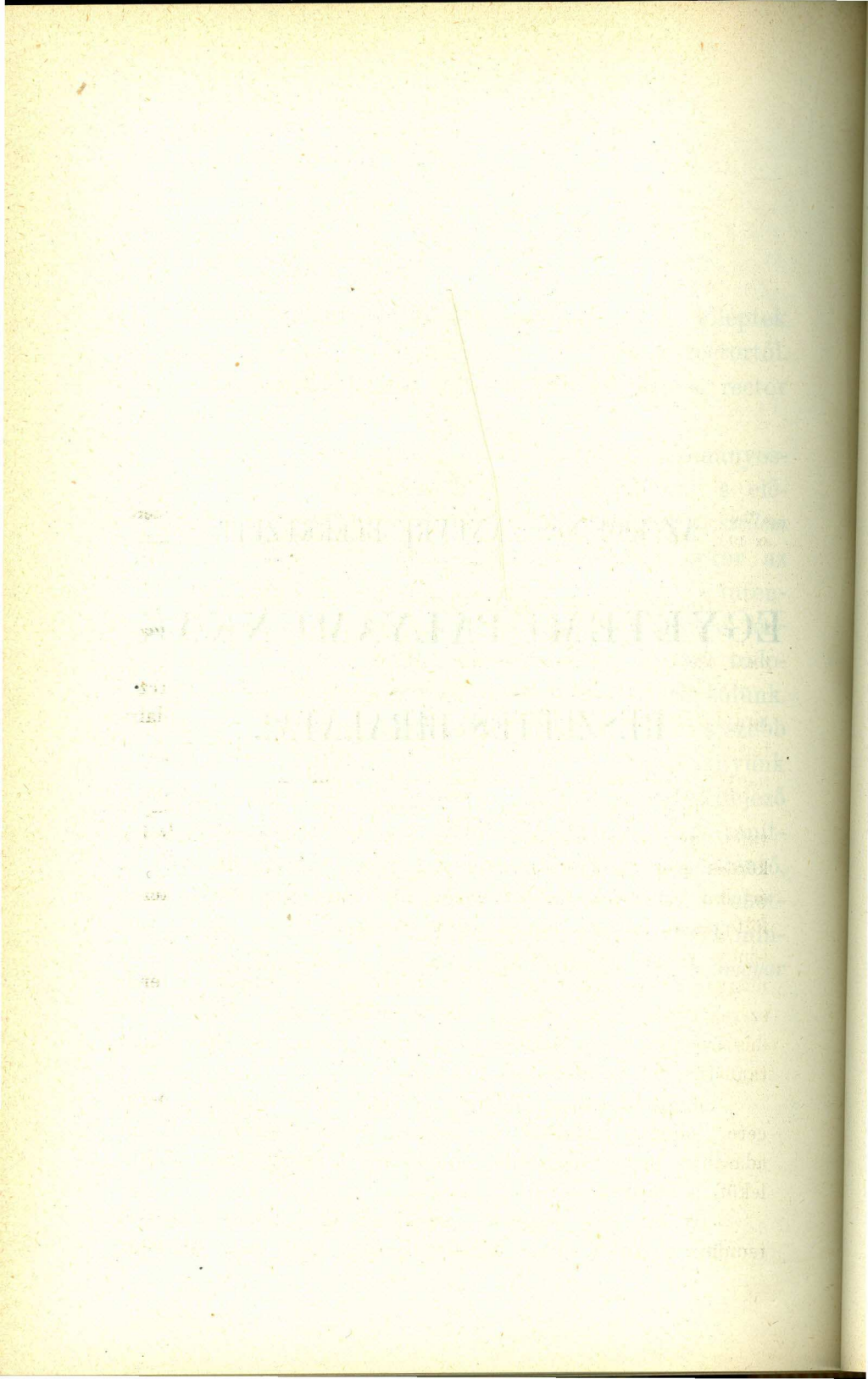
A kari jelentések fölolvassása után sorra előléptek a jutalmazottak s pályadíjaikat átvették a rectortól. A pályadíjak kiosztása után dr. *Vécsey* Tamás rector így szólt:

— Ha tanári munkálkodásunkkal a tudományosságot előbbre viszzük, ha példaadásunkkal s előadásaink buzdító hatásával hallgatóinkban a *szellem* és a *jellem* nemes fejlődését eszközöljük, akkor az egyetem újjáalakítójának célzatát követtük és intenciója szerint cselekedtünk. De az egyetem mai fenntartója, a *magyar* király és nemzet nem *csak* tudományosságot, hanem *magyar tudományosságot* vár tőlünk, mert egyedül ez biztosítja nemzeti létezésünket s szebb jövőnket. Tanuljunk a külföldtől, de tudományunk legyen *nemzeti jellegű*, nemzeti önállóságunkat kifejező és biztosító. Önökhöz fordulok, kedves, hű tanítványaink! A mai szép nap tanulsága legyen serkentő, lelkesítő s boldogító. *In labore nobilitas*. Önöktől s tehetséges, munkás követőiktől függ, hogy ez ünnepet mindig reménységgel és büszkeséggel ülhesse meg a *magyar* Tudomány-Egyetem.

AZ 1901/902. TANÉVRE BEÉRKEZETT

EGYETEMI PÁLYAMUNKÁK

RÉSZLETES BIRÁLATAI.

I.

A hittudományi kar birálatai.

a)

Jelentés

a budapesti kir. magyar tudományegyetem hittudományi kara részéről az 1901—1902-iki iskolai évre I. szám alatt hirdetett pályátételre beérkezett munkákról.

Ezt a pályázatot igen sikeresnek kell mondanunk.

A tétel így hangzott: „*Proponantur et diiudicentur praecipuae theoriae cognitionis intellectualis.*“

Beérkezett két dolgozat. Az egyik ezzel a jeligével: „Orczájára lehelé az élet leheletét“, — kis 4-edrétben 435 oldalra terjedőleg, a másik ezzel: „*Vetera novis augere et perficere*“, — nagyobb 4-edrétben, 456 oldalnyi terjedelemben.

Mind a kettő böleselkedő elmére és nagy tudományra valló, igen jeles dolgozat. Mind a kettő kellőkép feltünteti a kérdés nagy jelentőségét, teljes történeti áttekintést nyújt az értelmi ismeretek keletkezésének kérdéséről, ismerteti és teljes fölfogással, ügyesen bírálja az egyes rendszereket; mind a kettőnek világos az előadása, magyaros a nyelvezete, mindenütt magyar kifejezéseket igyekeznek használni, sőt magokat a rendszereket is lehetőleg magyar elnevezésekkel illetik. Mind a kettő dús irodalomról ad számot s azt, mint munkájuk lapról-lapra tanusítja, fel is használták.

Mégis ki kell emelnünk a „*Vetera novis augere et perficere*“ jeligével ellátottat, mint a mely tartalmában dúsabb, előadásában pedig világosabb, érdekesebb és a figyelmet jobban leköti a másikinál.

Ily két jeles dolgozat birtokában igen nehéz javaslatot tennünk akkor, a mikor a pályadíj nem igen nagy mértékű.

Hogy mégis a szerzők mindegyike anyagilag is, — bár igen csekély mértékben, — lássa jutalmazva fáradságát, javasoljuk, hogy az „Orczájára lehelé az élet leheletét“ jeligés dolgozat szerzője 60, a „Vetera novis augere et perficere“ jeligés mű szerzője pedig 100 korona jutalomban részesüljön. Budapestén, 1902 április hó 28-án.

DR. KANYORSZKY GYÖRGY.

Dr. KISS JÁNOS,
egyetemi ny. rendkívüli tanár.

b)

Tekintetes Hittudományi Kar!

A Pasquich- és Fogarasy-féle 160 korona jutalommal díjazandó erre a pályakérdésre: „*Recenseantur et solidis argumentis refellantur errores necessitati religionis revelatae oppositi*“ beérkezett I. „Fecisti nos ad Te Domine, et irrequietum est cor nostrum, donec requiescat in Te“; és II. „Christus-lumen in revelationem gentium“ jeligés pályamunka megbirálásával alulírottak lettünk megbízva, az erről szóló véleményes jelentést van szerencsénk előterjeszteni.

I. A „Fecisti nos ad Te stb.“ jeligés, 224 lapra terjedő munka tartalmát képezi: a szakirodalmi források — vagy 25 mű — jegyzéke, bevezetés, és a télelt 13 czímen tárgyaló értekezések részletezése. Szerzője a kérdést helyesen fogta fel, tárgyát nagy szorgalommal jól kifejtette, több oldalról megvilágítva, begyőző bizonyítékokkal vitatta meg a kinyilatkoztatott vallás szükséges voltát, behatólag czáfolva a naturalisták, és rationalisták tévedéseit, nagy tájékozottságot árul el a régibb és újabb irodalmi forrásokban, melyeket éles belátással választott meg s némi önálló ítélettel használt fel a pályakérdés megoldásánál.

Igen természetes, hogy a kezdő félreismerhetlen fogyatkozása is észlelhető, így a kerekdedség és szabatosság hiányában a többszörös ismétlés s ugyanazon eszmék gyakori fölvetése: de ez a dolgozat becseből nem von le annyit, hogy a kitűzött jutalomra nem volna érdemes.

II. A „Christus-lumen“ jeligés munka 6 fejezetben fejtegeti a tételt szintén kellő felfogással, habár a részletekben nem

emelkedik ki az apologetikai szempont, nem helyezi erre a fősúlyt annyira, mint az előbbi: inkább a kinyilatkoztatott vallás szükségességét bizonyítja, mint cáfolja a tévelyeket. De tagadhatatlanul nagy szorgalommal használta fel a rendelkezésére állott kevés idevágó irodalmi termékeket — ezek közt is jobbra magyar fordításokat —, nem szolgálilag átírva, hanem, habár nem is első sorban, mint kellett volna, a tévedések cáfolására, de úgy értékesíti, hogy a kinyilatkoztatás szükségességének védelme révén közvetve cáfolja az ellenkező tévedéseket; azért szerzője is megérdemli a jutalmat.

Mint hogy pedig az előbbi dolgozat szerzője a szakirodalom terén való jártasságának, de meg behatóbb tanulmányozásának eredménye feltüntetésében kiválóságának nagyobb bizonyítékát adta s apologetikai tekintetben is fölötte áll utóbbinak: a kitűzött jutalmat akként véleményezzük kiadatni, hogy az I. sz. munka szerzőjének 100, a II-ik írójának 60 korona jusson.

Budapesten, 1902 április 26.

Dr. BITA DEZSŐ.

Dr. SZÉKELY ISTVÁN.

c)

Tekintetes Hittudományi Kar!

Az *ágozatos hittan* köréből jelen évre kitűzött egyetemi jutalomtételre (3. sz.) csak egy pályamű érkezett be „A bér-málás szentségének lényeges alkotó részei“ czímmel; jeligéje: „Ha tudnád az Isten ajándékát...“ Ján. 4, 10. — A 149 negyedréti lapra terjedő, magyar nyelven írt és izlésesen kiállított dolgozatot a szerző fiui kégyelete „Szentséges Atyánknak“ ajánlja, nyilván a jubiláris esztendő alkalmából.

Erről a pályamunkáról van szerencsénk a Tek. Hittudom. Karnak megbízásából bírálatos véleményünket tisztelettel elő-terjeszteni.

Jól esik mindjárt kijelentenünk, hogy a hirdetett jutalomtételnek ezen számbeli meddőségével szemben, nem csekély vigasztalást nyújt a fönt megjelölt pályamunka egymagában is, úgy tartalmi, mint alaki jelességeivel, melyekre való tekintetből a kitűzött jutalomra feltétlenül érdemesnek ítéljük.

Szerzője a kitűzött tételt igen helyesen fogja fel, alaposan és körültekintő gondossággal tárgyalja mindvégig, — a gyakorlatban szükségképpen követendő elveket világosan kiemelve az elméletben vitás kérdések fölé. Érdeme, hogy a szakbeli klasszikus és modern irodalmat bőven és illendő kritikával használja; s nevezetesen a kérdést részletesebben felölelő monografiákra is figyelemmel volt. A különben elég magas szinten járó tárgyalásnak a munkalat vége felé érezhető lankadását nyilván a befejezéshez való sietés rovására kell írunk.

Előadásához a magyar nyelvet választotta. Ezt nagyon hamar lehetne — a hittudományok hivatalos latin nyelvével szemben — a dolog könnyebb végének itélni; de tényleg úgy áll a dolog, hogy a theologiai s különösen a szorosan vett dogmatikai kérdéseknek nemzeti nyelvünkön való *szabatos és élvezetes* tárgyalása még mindig külön érdemszámba veendő. És ezt az érdemet, véleményünk szerint, a jelen munkalat szerzőjétől elvitatni nem lehet.

Apróbb kifogásainknak felsorolásáról, egy ily szép reményekre jogosító kezdővel szemben, szívesen lemondva, pályaművét a kitűzött jutalommal való kitüntetésre a Tekintetes Karnak ajánljuk.

Kelt Budapesten, 1902. április 26.

Dr. KISFALUDY Á. BÉLA.

Dr. DEMKÓ GYÖRGY.

II.

A jog- és államtudományi kar birálatai.

a)

A magyar közigazgatási jog köréből kitűzött pályakérdés ez volt: „*Adassék a magyar közhivatalnokok vagyoni (kártérítési) felelősségére és ennek érvényesítésére vonatkozó jogszabályok kritikai méltatása és jelöltesse ki a szükséges reform irányelvei.*“

Beérkezett egy pályamunka, melynek jeligéje „Multum in parvo“. Egészen kezdetleges kísérlet. A szerző a kérdésnek lényegét föl sem ismerte, annak horderejéről és számos vonatkozásáról fogalommal, áttekintéssel sem bír. Nem ismeri a közhivatalnokok vagyoni felelősségére nézve jelenleg fennálló

magyar tételes jogi szabályokat sem kimerítőleg, annál kevésbbé a bel- és külföldi szakirodalmat. Kiragadja a törvényhatósági és községi törvényben az illető tisztviselők vagyoni felelősségre vonásáról szóló szakaszokat és azokat fejtegeti, de oly primitív módon, mely jogi, főleg közigazgatási jogi képzettségének hiányát árulja el.

Természetes, hogy a jelenlegi szabályozást s így annak hiányosságait nem ismervén kellőleg, nem tehet helyes proposíciókat a létesítendő reform, a hiányosságok megszüntetése tekintetében. A külföldi törvényhozásokat, melyek e tekintetben szintén utat mutathatnak, egyáltalán nem ismeri, nem vett fáradságot azok megismerésére. Jellemző azon véleménye, hogy a közhivatalnokoknak vagyoni felelőssége feletti bíraskodást a rendes bíróságokra kell ugyan ruházni, de a kir. tábla mint másodfokú bíróság e tárgyú ítéletei ellen a közigazgatási bírósághoz kell felebbezést engedni. (158. lap.) A dolgozatnak beosztása sincsen, elmélkedései egy egészen kezdő egyén szűk látókörét árulják el. Szinte merészség számba megy, hogy a szerző előképzettség, irodalmi tájékozottság, a külföldi törvényhozás figyelembevétele, felkutatása nélkül, e nehéz — és aránylag jelentékeny összegű pályadíj mellett kitűzött — kérdés jogtudományi feldolgozására vállalkozott.

Budapest, 1902 május 4-én.

KMETY KÁROLY.

MARISKA VILMOS.

b)

Tekintetes Jog- és Államtud. Kar!

A *közigazgatástamból* kitűzött következő kérdésre: „*Adaszanak elő a szegényügy igazgatásának főelvei és a segélyezés fómódjai, tekintettel az angol, franczia és német intézményekre*“, négy pályamunka érkezett be.

Az I. számú „*Ignoti nulla cupido*“ jeligével 124 oldalon oly vázlatosan foglalkozik tárgyával, hogy egyáltalán tekintetbe sem jöhet.

A II. számú „*Per amorem*“ jeligéjű komoly szorgalomról tanuskodik, 553 oldalon iparkodik a tételre megfelelni, s általános fejtegetéseit a kívánt három külföldi állam intézményeinek

rajzával támogatja. Ez intézmények képe elég jól van visszaadva, ellenben az általános elvi megállapítások oly ingadozók, azok értelme oly nehezen kivehető, hogy a tétel főcélját ez a pályamunka sem éri el. Mert a tétel nyilván a szegényügyi igazgatás általános igazságainak feltüntetését követelte, s a külföldi intézményeket csak bizonyítási eszközként kívánta; pályázó a viszonyt megfordította. Ezenkívül általános fejtegetéseiben folytonos rejtélyek elé állítja az olvasót arra nézve, hogy mit is akar? Kellő áttekintés nélkül, odavetett tételekkel végez fontos kérdésekkel, másokat ellenben hosszasan fejteget, fontos és jelentéktelen tényekkel egyformán foglalkozik. A muszáj, a pászol, pretendiroz s hasonló kifejezések éktelenítik a dolgozatot, számos helye pedig, ahol a legegyszerűbb dologról akar szólni, egyenesen érthetetlen, akár szerzőjének iránybeli gondatlansága, akár leírójának hibája miatt. Forrásairól egyáltalán nem számol.

Még nagyobb szorgalom gyümölcse a III. számú dolgozat, „Előre“ jelisével. Tárgyának 1049 oldalt szentel, a kérdést azonban szintén nem oldja meg. Ennek főoka a rendszer és módszer teljes hiánya. Ez a dolgozat is, mint a megelőző, abban az alaphibában szenved, hogy nem a szegényügy közigazgatásának igazságaival foglalkozik, hanem a szegénység gazdasági és társadalmi jelenségeivel is. Ezáltal nő oly nagyra dolgozata. Azután pedig általánosítani teljességgel nem képes, s a szegényügyi igazgatásról általában 9 oldalt bír összeírni vaskos munkájában s a többi mondanivalóját Magyarország szegényügyi igazgatásának rajzához kapcsolja, pedig Magyarország szegényügyi igazgatása nem is kívántatott. A magyar szegényügyi igazgatás neve alá foglalt rész ezenkívül telve van kitérésekkel az ország gazdasági viszonyaira, az Ausztriával való kiegyezésre stb.; valamint a többi részekben is a szegényügyre, annak igazgatására pedig éppen nem tartozó kalandozásokat találunk a prostituáltak erkölcsrontó hatásáról, a téboly okairól stb. Különös gondot fordított Anglia szegényügye részletes előadására; ennek majd 300 oldalt szentel, ahelyett hogy elveit kiemelné s adatainak forrásaira utalna. Épp ily részletesen foglalkozik a német szegényügygyel, ellenben hiányosan adja elő a francziát.

A nagy szorgalom daczára a dolgozat nem felel meg a pályakérdésnek, nem bír anyagán uralkodni, nem bírja a köz-

hatalomnak viszonyát szegénységhez, mint társadalmi jelenséghez meghatározni, nem bír általános okokig emelkedni s e részben néha a legnaivabb magyarázatokat ad, így midőn a spanyolok kiűzését Németalföldről, a francia forradalmat szegényügyi jelenségnek minősíti s a mi fő, a közigazgatás elveivel sem ez, sem az előbbi pályamunka nincs tisztában.

A IV. számú pályamunka: „A lélekre ható jótékonyosság a jótékonyosság lelke“ czimű jeligével 229 oldalon, rendszeres beosztással, forrásainak megjelölésével, határozott, világos eredményekre jut. Helyesen különíti el a szegényügynek általános igazságait az egyes államok tételes intézményeiben rejlő bizonyítékoktól, ezek viszonylagos helyességétől s midőn a szegénységnek az össztársadalmi viszonyokkal való kapcsolatát szem előtt tartja is, mindig tudatában van annak, hogy feladata csak is arra terjed, mennyiben foglalkozhatik a közhatalom a szegénységgel, mit tehet a közigazgatás a szegénység tekintetében. A rendszeres tárgyalási képesség, a tétel közigazgatási részének helyes kidomborítása, a helyesen körvonalozott eredmények dicsérik e munkát, melynek értékét csak az csökkenti, hogy igen compendiosus s szerény anyaggal rendelkezik versenytársaihoz viszonyítva.

Mindezek alapján oda terjed véleményem, hogy a II. és III. számú pályamunkák szerzőjének rendkívüli szorgalma, dolgozataik gyarlósága ellenére is jutalmazandó, akként, hogy köztük az 520 korona jutalomnak fele megosztandó, s mindegyikök 130 korona szorgalomdíjban részesítendő, a jutalom másik fele 360 korona ellenben a IV. számú pályamunka szerzőjének adassék ki.

Dr. CONCHA GRÖZÖ.

Dr. FÖLDES BÉLA.

c)

Bírálat

a magyar magánjogi 1901/2. évi pályázatról.

A magyar magánjog köréből kitűzött pályakérdésre, a mely a törvények visszahatása kérdésének s a nemzetközi magánjog lényének kapcsolatos megvilágítását kívánta, egy pályamunka érkezett be 1902 április 1-én 03715/1901—02. rektori

hiv. szám alatt a Hármaskönyvből vett *Justitia est virtus scilicet moralis* kezdetű jeligével. A munka összesen 362, géppel írott quart-oldalt foglal magában, és három főrésztre oszlik. És pedig az I. rész tárgyalván „Időközi magánjog” cím alatt a törvények visszahatásának a kérdését 157 oldalon, a II. rész a nemzetközi magánjogot 199 oldalon, végül a III. rész mint Befejezés az időközi és nemzetközi magánjog viszonyát 6 oldalon. A munka széles irodalmi apparatussal dolgozik, a mennyiben a hazai irodalmon kívül figyelembe veszi az osztrák, a német és a francia irodalmat is, megjegyzendő lévén, hogy a munka elején olvasható jegyzéke az idézett forrásműveknek azokat nem meríti ki, a mennyiben például a belga Lausentnak nemzetközi magánjogi munkája a pályamű során idézve van, a jegyzékben azonban nem fordul elő. Áttérve ezek után a pályaműnek az érdemleges méltatására, annak mindenekelőtt általános jellemvonásául kiemelendő, hogy az nem annyira elmélkedő és constructív, mint inkább receptív irányú, azaz nem az egységes végiggondolásnak, hanem inkább a mások kifejtései felhasználásának az eredménye. Mint árnyoldala pedig kiemelendő, hogy az a két téma — t. i. az átmeneti magánjog és a nemzetközi magánjog — közötti kapcsoló pontokat egyáltalán nem fogta fel, s az említett befejező rész épp ezért, a melynek feladata lett volna ez összefüggéssel foglalkozni, nemcsak sovány, a mit már csak külső terjedelmének kicsisége is elegendőképen kimutat, hanem belsőleg is teljesen üres, nélkülözvén merőben azon megtermékenyítő pontoknak a felismerését, a melyek ez összefüggésből következnek s a melyek részben már hazai törvényeinkben is s különösen házasságjogi törvényünkben felhasználvák. Ezenkívül úgy a visszahatás kérdésének alaplényegét tekintve, mint a nemzetközi magánjog természetét s annak különösen a nemzetközi joghoz való viszonyát illetőleg annyira magán hordja a gondolkozó önműködés hiányának a bélyegét, hogy e sarkalatos kérdésekben egyáltalában ki nem elégtőnek mondható. Ugyancsak nélkülözzük a munkában a hazai jogi anyagnak azon mértékben való figyelembevételét és tárgyalását, a melyet az megérdemel.

E mellett azonban a munkának fényoldalai sem hagyhatók figyelmen kívül. Ezek közé tartozik elsőbbségben is az, hogy a

pályamű a kérdés tárgyai terének az egészére és a legtöbb főrésztelére kiterjedő gondos figyelemmel van ha nem is annyira írva, mint inkább szerkesztve. A másik fényoldala a műnek, hogy az az irodalmi apparatust állandóan és folytonosan használva, ez által saját tartalmának változatosságot és gazdagságot, kiadatás esetében pedig az olvasó közönség számára nem csekély tanulságosságot biztosít. Ezekre való tekintettel és figyelembe véve még a pályatételnek kétségtelen nehézségeit, nemkülönben azt, hogy a kérdések s a rávonatkozó irodalom ily széles körével való foglalkozás már önmagában véve is érdem, véleményünk az, hogy a pályadíj az egyedül beérkezett jelen mű szerzőjének kiadassék.

Kelt Budapesten, 1902 május 7.

ZSÖGÖD BENŐ.

DR. HERCZEGH MIHÁLY.

d)

A magyar pénzügyi jog köréből másodszor kitűzött, a Pasquich-alapból 140 koronával jutalmazandó, következő tételre: „A nyilvános számadásra kötelezett vállalatok és egyesületek adóját rendező törvényes rendelkezéseknek s azoknak a döntvényeknek és elvi jelentőségű ítéleteknek méltatása, a melyeket ennek az adónak kirovása dolgában a volt közigazgatási pénzügyi-bíróság és a most fennálló közigazgatási bíróság pénzügyi osztálya hozott” — három pályamunka érkezett be. És pedig: 1. „Add meg az államnak, a mi az államé”; — 2. „Vectigalia iustissima sunt”; — 3. „Kitartás” jelige alatt.

Az 1. és 2. számú pályamű mind szerkezetre, mind tartalomra nézve szegényes összeállítások. Alig ütik meg a felavató értekezések átlagos mértékét. A kidolgozás gondossága és benső összefüggés mind a kettőből csaknem teljesen hiányzanak. A tárgyalás alá vett anyag kiszemelését merő öletszerűség és önkényesség jellemzi. A 2. számú munka legalább a törvény rendszerét követi fejtegetéseiben. A másik dolgozat szerzője még ezzel sem fárasztotta magát. A szóban forgó adó dolgában hozott nagy tömegű bírósági határozatok közül nem is a méltatásra legérdemesebbeket válogatva ki, a legnagyobb-részt nagyon felületesen ismertetett ítéleteket minden áthidalás

és logikai kapcsolat nélkül állítja egymás mellé. A 2. számú pályamű kissé nagyobb szorgalomról tanuskodik; ámde ez is jobbára csak a törvényes rendelkezéseknek és bírósági határozatoknak egyszerű felsorolására szorítkozik, és ha néhány határozatot elvi szempontokra törekszik és visszavezetni, ezt oly megjegyzések kíséretében teszi, a melyek az adóelmélet általános elveiben való tájékoztatlanságot árulnak el.

A 3. szám alatti dolgozat komoly munkának az eredménye. Minden része alapos tanulmányról és fáradhatatlan buzgalomról tesz bizonyosságot. Az ugyan előnyére vált volna a pályamunkának, ha szerzője szorosban a kitűzött tétel keretéhez alkalmazkodott volna s a feladatával közvetlenül össze nem függő, helyenkint üres általánosságban mozgó elvont fejtegetéseket mellőzte volna; azt azonban igaz örömmel kijelentjük, hogy az elvi tekintetben jelentősebb bírósági ítéletek gondos kiválasztása, a felőlt tárgyalási anyagnak benső rendszerbe való foglalása és áttekinthető beosztása, a szakirodalom s a külföldi jog forrásainak fölkeresése és tanulmányozása, az olvasott anyag tömegben való biztos eligazodás, a bírálat alá vett ítéletek elvi szempontjainak kezdő szakirónál meglepő elemzőképességgel és szabatossággal történt kifejtése, végre a fogalmazás könnyedsége és világossága oly jeles tulajdonságai a 3. számú pályaműnek, melyek a pályadíj kiszolgáltatására érdemessé teszik.

Budapesten, 1902. évi április hó 13-án.

MARISKA VILMOS.

KMETY KÁROLY.

e)

A nemzetközi jog köréből kitűzött következő pályakérdésre: „*Adassanak elő a területenkívüliségre vonatkozó elvek és szabályok, tekintettel az újabb magyar törvényhozására*”, három pályamunka érkezett be.

A pályázat eredményéről véleményes jelentésemet következőkben terjesztem elő:

Az „*impera sed in subditos*” csak egy gyenge kíséretnek tekinthető, mely nem üti meg az ily munkákra alkalmazható legenyhébb mértéket sem. Szerző az irodalmat nem forgatta

eléggé, a tárggyal meg nem barátkozott, annak lényegébe be nem hatolt, így aztán következtetései is hibásak, sőt helyenkint érthetetlenek, például a 48. l. említett „követküldési szerződések fentartása“. Felületes gondolkozásra vall, midőn brazíliai, dán és nikaraguai nagykövetekről szól (58. l.), valamint közjogi ismereteinek hiányosságára mutat, hogy a köztársasági követeket souveréneknek tartja, a konzulokat pedig azért nem tekinti a külképviselet tagjainak, mert nem birtokosai a souverénitásnak.

A második pályamunka jeligéje: „les ambassadeurs sont la parol du prince qui les envoir stb. Montesquieu de l'esprit des lois.“

Szerzője tanubizonyságát adja annak, hogy az irodalmat szorgalmasan tanulmányozta, valamint a magyar törvényeknek a jelen tárgyra vonatkozó intézkedéseit is. Hibája, hogy tanulmányait nem értékesíti kellőképen. Fejtegetései gyakran terjeszkednek ki oly kérdésekre, melyek a tárggyal összefüggnek, másfelől a tárgyhoz szorosan tartozó kérdések nincsenek kellő arányban kifejtve. A területenkívüliséget túlnyomólag a büntetőjog szempontjából tárgyalja, a többire kellő súlyt nem fektet, miáltal munkája egyoldalúvá válik. A területenkívüliséget összeköti a tarthatatlansággal, sőt a szerint kifejezi (132. l.) „az exterritorialitás maga is sérthetetlenség“, ez nem áll meg, a mint az alábbiakban még bővebben is megmondom. Ennél hibásabb okoskodása a 164. l., mert a területenkívüliség elveivel ellenkezik. E mellett teljes méltánylással hangsúlyozom szerzőnek buzgó szorgalmát, a tárgy egyes részeinek beható tanulmányozását és a fejtegetéseiben megnyilatkozó tudományos értéket. Ezek alapján tisztelettel kérem a tek. jog- és államtudományi kart, hogy ezt a munkát dicsérettel fölemlíteni méltóztassék.

A kérdést egészben, úgy mint összefüggő részeiben kellő tárgylagossággal világosan és rendszeresen fejti ki az: „*exterritorialitás*“ jeligéjű pályamunka, mely szerzőjének sokoldalú és elég alapos készültségéről tanuskodik. A tárgyat nemcsak a n. k. jus szempontjából állapítja meg helyesen, hanem annak a köz- és magánjog, valamint a büntető jusba tartozó folyományait kellő arányban és szabatosan fejti ki. E

mellett találkoztam helyenkint nézetekkel, melyekkel nem értek egyet, sőt egyik tévedésére különösen is akarom figyelmeztetni és azt kiigazítani.

A 82. l. azt mondja: „Csarada a követek összes jogait a sérthetetlenségre és a területenkívüliségre vezeti vissza. Mi Ullmann nézetét fogadjuk el. Ezt pedig így értelmezi: Nincs szükség a követek sérthetetlenségének külön hangoztatására, ha területenkívüliségüket elismerjük“ stb.

A kettő különböző fogalom, sem egymásból nem következik, sem egymást fel nem tételezi.

A követek területenkívülisége rég el volt már ismerve, midőn a területenkívüliség tanai kifejlődni kezdtek. Minden uralkodót, fejedelmet megilleti a sérthetetlenség saját államában, de egyik sem területenkívüli ugyanott. Az, hogy a követek megsértésének némely eseteiben az állam nagy megaláztatásával járó u. n. fényes vagy teljes n. k. elégtételeket szoktak adni, éppen oly kevésbé vezethető le az exterritorialitás elvéből, mint a hogy viszont ilyen elégtételeknek megtagadása az exterritorialitás elvét legkisebb mértékben sem alterálja, ez azonban korántsem rontja le a munkának főntebb hangsúlyozott érdemeit. Ezek alapján tisztelettel kérem a tek. jog- és államtudományi kart, hogy a pályadíjat az exterritorialitás jelígis pályamunka szerzőjének kiadni méltóztassék.

Budapest, 1902 május 6-án.

Dr. CSARADA JÁNOS.

E bírálatához hozzájárulok

Budapest, 1902 május 8-án.

Dr. PIKLER GYULA.

f)

Tekintetes Jog- és Államtudományi Kar!

A bűnvádi eljárási jogból az 1901/902. tanévre a Pauler-alapból kitűzött 160 koronás jutalomtételre, „*Dolgoztassanak fel rendszeresen a bűnvádi perrendtartásnak a semmisségi panaszt tárgyzó rendelkezései s az ezek alapján fejlődött bírósági gyakorlat*“; egy pályamunka érkezett a következő jelige alatt: „Az állam minden jogvitát csak egyszer ítél meg“.

A dolgozat a pályamunkák szokott alakjában, 458 oldalra terjed; két (bevezető és dogmatikai) részre s 38 §-ra van osztva.

A dolgozat az első rész I. fejezetében (1—3. §§., 1—19. l.) a semmiségi panasz jogalapját és jogi természetét, a II. fejezetben (19—99. l.) annak kifejlődését tárgyalja. A 4. §-ban a semmiségi panasz kifejlődésének tényezőit tárgyalva, kifejti a szerző, hogy ez a kifejlődés összefüggésben állott az írásbeli közvetett pernek a szóbeliség és közvetlenség elvére való helyezkedésével, továbbá a bírósági szervezettel (nevezetesen elősegítette az esküdtbíróságok itélkezése), végül a bírák szak-képzettségével és azzal a törekvéssel, hogy az elsőbírósági ítélet a ténykérdésben lehetőleg jogerőre emelkedjék. Az 5. §-ban kimutatja szerző, hogy a római jog nem ismerte a semmis ítélet ellen használható panaszt, s csak a glossátorok a XIII. században kezdik e fogalmat akkor, a midőn az olasz statutumok a perorvoslatnak ezt a nemét a gyakorlati életben már megvalósították, tudományosan tárgyalni. A következő §-ok a semmiségi panasz fejlődését a longobard jogban (6. §.), az olasz statutumokban (7. §.), a XIV—XVII. századbeli jogtudományban (8. §.) vázolják. Szerző itt helyesen tünteti fel azt a jelentékeny befolyást, a melyet a longobárd-jog, az olasz perjog közvetítésével, az egész európai jogfejlődésre e részben is gyakorolt, és arra a végeredményre jut, hogy a tárgyalt perorvoslatot a longobárd-jognak a rómaival való találkozása hozta létre. A 9. § tárgyalja a semmiségi panasz átvételét a római jog útján, a 10. § ennek fejlődését a modern perjogokban, különösen az angol és francia eljárásban, végül a 11. § a hazai bünvádi perben, törvényekben és törvényelőkészítő munkálatokban.

A második (dogmatikai) rész (117—316. l.) szintén két fejezetre oszlik, melyek elseje a semmiségi panasz helyét bünvádi perrendtartásunkban, továbbá fogalmát és körét, második a semmiségi panasz elintézését tárgyalja. Szerző ismerteti bünvádi perrendtartásunknak perorvoslati rendszerét (13. §), vizsgálja a bünvádi eljárási jog vezérelveit a semmiségi panaszban (14. §), felsorolja a semmiségi panaszszal megtámadható határozatokat mind általában (15. §), mind sorra véve az egyes eseteket (16. §) nevezetesen a semmiségi panaszt az esküdt-

biróság ítélete, a törvényszéknek felelbezással meg nem támadható ítélete, a kir. táblának, illetve kir. törvényszéknek másodfokban hozott ítélete és az összbüntetést kiszabó elsőbíróági ítélet ellen. Ezután foglalkozik a semmiségi okok felosztásával (17. §); sorra veszi a hivatalból figyelembe veendő általános (18. §) és különös (19. §), továbbá a hivatalból figyelembe nem veendő (20. §) semmiségi okokat; azután áttér a 21. §-ban az anyagi semmiségi okokra és folytatólagosan tárgyalja a törvényszék másodfokú ítéletei, valamint az összbüntetést kiszabó ítéletek ellen használható semmiségi okokat (22. §), majd a semmiségi panasz alaki kellékeit (23. §), bejelentésének helyét és idejét (24. §), a benyújtás módját (25. §), a semmiségi panasz alanyát (26. §) és hatályát (27. §).

A következő második fejezet (316—443. l.) a semmiségi panasz elintézésének részletkérdéseit tárgyalja, nevezetesen annak elfogadását, vagy elutasítását (28. §), felterjesztését (29. §), visszavonását (30. §), a kuria előtti eljárást (31. §), a felülvizsgálat irányelveit (32. §), a kuria határozatát (33. és 34. §), a tény- és jogkérdés elhatárolását (35. §), a kuria határozatának közlését (36. §), s az ítélet megsemmisítése után követendő eljárást (37. §). Az utolsó (38.) §-ban vizsgálat tárgyává teszi szerző, hogy a kuriának mi lesz a befolyása a büntetőjog és a bűnvádi eljárás fejlesztésére.

A használt irodalom az első és a második rész végére fölvetett jegyzetekben (98—113. és 444—458. l.) van idézve. Ez irodalmi hivatkozásokból kitűnik, hogy a szerző a vonatkozó magyar, latin, francia, német, olasz, itt-ott angol jogforrásokat és munkákat eredetiben tanulmányozta és lelkiismeretesen felhasználta.

A dolgozat általában beható tanulmányok alapján, nagy szorgalommal van írva és tanúságot tesz szerzőnek különösen a semmiségi panasz tanával összefüggő mellékkérdésekben, főleg az egész perorvoslati rendszerben való kellő tájékozottságáról is.

A pályamunka rendszere ellen nincs kifogásom. A semmiségi panasz tanával összefüggő számos, igen nehéz kérdésnek jóformán egyike sem került el a szerző figyelmét. A bűnvádi perrendtartás hatálybalépte óta e tárgyban kifejlődött elég nagy

és széleskörű judikaturát a pályamű alaposan feldolgozta és a szaklapokban megjelent kisebb cikkeket is figyelemmel kísérte.

A szerző conclusioit nem minden kérdésben tartom ugyan helyesnek, de készséggel ismerem el, hogy behatóan igyekszik felfogását indokolni.

Az előadás formája eléggé szabatos.

Egyes tévedések és hiányok daczára, tekintettel a szerző buzgalmára és arra, hogy bűnvádi perjogunk irodalmában a semmiségi panasz tanát tárgyaló nagyobb monografia még nincs, e kérdés feldolgozása tehát hézagpótló, tisztelettel javaslom, hogy a pályadíj a bírált munkának kiadassék.

Fogadja a tekintetes Kar őszinte tiszteletem kifejezését.

Budapesten, 1902 április 18-án.

Dr. BALOGH JENŐ,
ny. r. tanár.

Tek. Jog- és Államtudományi Kar!

A büntetőjogi pályakérdés tárgyában van szerencsém jelentésemet a következőkben előterjeszteni.

A pályatétel így szól:

„Dolgoztassanak fel rendszeresen a bűnvádi perrendtartásnak a semmiségi panaszt tárgyaló rendelkezései s az ezek alapján fejlődött bírósági gyakorlat.”

Beérkezett egy pályamunka. Jeligéje ez: „Az állam minden jogvitát csak egyszer ítél meg.”

A dolgozat terjedelme 458 negyedréte lap.

A bevezető rész első fejezetében szól a semmiségi panasz jogalapjáról és jogi természetéről. Tárgyalja ezen keretben előbb az anyagi igazság és a jogbiztonság kérdését, majd a semmiség és a helytelenség fogalmai közt fenforgó különbséget és a semmiség érvényesítésének kérdését.

A második fejezetben a semmiségi panasz kifejlődését s ezen belül a semmiségi panasz kifejlődésének tényezőit tárgyalja s itt helyesen utal arra, hogy e perorvoslat kifejlődése összefügg az írásbeli közvetett pernek a szóbeliség és a közvetlenség elvére való áthelyezésével. Utal arra is, hogy ennek következtében a bírósági szervezet szintén átalakult, s ezen változás hozzájárult a jogorvoslat újjáalakításához. Mint harmadik

tényezőit az esküdtszéket jelöli meg. Ide sorozza az állam azon törekvését is, hogy egy jogvitát csak egyszer döntsön el.

Áttér a történeti részre, s előadja a semmiségi panasz történetét a római jogban s a glossátorok írásában a XIII-ik század közepéig, szól a longobard jog perorvoslati rendezéséről, a semmiségi panaszról az olasz statumokban és első nyomairól a jogtudományban, a semmiségi panaszról a 14—17-ik században, a jogtudományban, a semmiségi panasz elterjedéséről a római jog receptiója után, átvételéről a modern bünvádi per-jogokba, a semmiségi panaszról a magyar perben; végül összegezi az eddig előadottakat. Arra a konklusióra jut, hogy bünvádi perrendtartásunk semmiségi panaszja nem szolgálja az átvétele a nyugati perrendtartások hasonló intézkedéseinek, hanem sok irányban önálló alkotás; emez érdeme mellett azonban nem tekinthető olyannak, a mely akár elméleti, akár gyakorlati szempontból eszményi magaslaton áll.

A dogmatikus részben szól először a semmiségi panasz helyéről, fogalmáról és köréről a magyar bünvádi perrendtartásban; tárgyalja a bünvádi eljárás perorvoslati rendszerét és itt bőven terjeszkedik ki a külföldi irodalomra; majd a bünvádi eljárási jog vezérelveiről a semmiségi panaszban, a semmiségi panasszal megtámadható határozatokról, a semmiségi panaszról az esküdtbírók ítéletei ellen; s itt már figyelembe veszi a magyar irodalmi termékeket és a Curia gyakorlatát is.

Szól ezután a semmiségi okok felosztásáról, a hivatalból figyelembe veendő általános alaki semmiségi okokról, az ugyan-csak hivatalból figyelembe veendő különös semmiségi okokról és a hivatalból figyelembe nem veendő semmiségi okokról.

Áttér az anyagi és ezután külön az alaki semmiségi okok tárgyalására.

Majd tárgyalja a semmiségi panasz nevének eredetét s a semmiségi panasz alaki kellékeit.

Szól még arról, hogy a semmiségi panaszt hol és mikor kell bejelenteni, hogy mi a benyújtás módja, hogy kik jogosultak a semmiségi panasz igénybevételére, hogy mily viszonyban vannak a semmiségi panasz benyújtására jogosultak egymás közt, majd arról, hogy mily hatálya van a benyújtásnak.

Új fejezetben tárgyalja a semmiségi panasz elintézésének

kérdéseit, az elfogadást és a visszautasítás feltételeit, a felterjesztést, a semmiségi panasz visszavonását. Kitér azon sokat vitatott kérdésre, vajjon a koronaügyészség visszavonhatja-e az ügyészség által érvényesített semmiségi panaszt. Szerző azok mellé áll, a kik a koronaügyésznek megadják a jogot; érvelése azonban nem mondható erősnek. Sőt nem is reflektál a leg-hatályosabb érvre, arra t. i., hogy a koronaügyész a miatt nem vonhatja vissza a semmiségi panaszt, mivel neki az alapperben tilos a Curiához nem jövő ügyekben állást foglalnia, mert a jogegység érdekében érvényesítendő perorvoslatnál, mely az ő kezébe van letéve, elfogulttá lehet.

Vázolja ezután a Curia előtti eljárást és most ér csak azon kérdéshez, hogy mik a felülvizsgálat irányelvei.

Ezeket éppen nem kielégítően fejti ki. Elméleti magaslatra képtelen jutni; nagyon is ragaszkodik a kommentáló módszerhez. Tulajdonkép ezen fejezetben kellene az egész kérdés struktúráját tárgyalnia. A fejezet pár oldalra terjed.

Rátér a Curia határozatának tárgyalására. Szól a megsemmisítésről, az új ítélet hozataláról. A Curia jogkörét helyesen írja körül; különösen figyelemre méltó az okoskodása, midőn az esküdteknek fölmentő verdiktjét védi meg a megváltoztat-hatás ellenében. A esküdtszék a nemzet legszentebb jogainak, szabadságának biztosítására hivatott; a nép embereinek szabad ítéletét semmi befolyásnak sem szabad alávetni, s az ő általuk fölmentett egyént senkinek nincs joga elítélni. Ők érzik testvérök sérelmeit, ismerik lelki világát; a mily nagy eszme volt az esküdtbiróságok megalkotása, oly szükséges az intézmény függetlenségének megvédése.

Szól még szerző a tény- és jogkérdés elhatárolásáról. A Bp. 437. §-ának magyarázatánál nem terjeszkedik ki azon nehézségek tárgyalására, melyek itt a gyakorlatban fölmerülnek. A magyar irodalom termékeit sem vonja be fejtegetéseibe. Ez a fejezet is aránytalanul rövid és felszínes.

Értekezik ezután a Curia határozatának közléséről és az ítélet megsemmisítése utáni eljárásról.

Befejezésül tárgyalja a Curia befolyását a büntetőjog és a bűnvádi eljárás fejlesztésére, s ide vonja főkép a jogegység érdekében használt koronaügyi perorvoslatot.

Összegezem véleményemet.

Szerző nem képes a kérdést egy uralkodó szempont alá helyezni, melyre visszavezetné a kiágazásokat. A constructiv munka, úgy látszik, meghaladja erejét. Másrészt el kell ismerni, hogy a dolgozat kiterjeszkedik a kérdés lényegesebb alkotórészeire, a feladat határvonalait jól vonja meg és az irodalmi forrásokat részben felhasználja. E mellett a tárgyalás szakszerű, érvelése objectiv és némi gyakorlati érzéket mutat. A nagy anyag összehordása és rendbeszedése pedig kétségkívül kiváló szorgalomról, lelkiismeretességről és ritka buzgalomról tanuskodik.

Ily körülmények közt a díjat kiadandónak véleményezem.

Budapest, 1902 ápr. 22.

Dr. FAYER LÁSZLÓ.

g)

Birálati jelentés

a magyar közjogból és közigazgatási jogból kitűzött pályakérdésekre beérkezett pályamunkákról.

1. A magyar közjogi pályakérdés így hangzik: *„Fejtessék ki a külügyek közösségének terjedelme, különös tekintettel a közös külügyministernak diplomáciai és consuli hatóságoknak nem közösügyi hatáskörére“.*

Beérkezett két pályamű (1. és 2. sz. a.), az első számúnak jelígeje ez: „Egyrészt a létfenntartás ösztöne, másrészt a szabadság szeretete és a függetlenség kérdései azon tényezők, melyek a népek és nemzetek sorsa felett döntenek“. A 2. számú pályamű jelígeje „Alma mater“.

A 1. számú pályamű (melynek már a szerző saját compositionját képező jelígeje is kifogás alá esik), egészen véve *gyenge tákolmány*, önálló kutatás és gondolkodás, a kérdésre vonatkozó jogforrások és irodalom beható ismerete nélkül. A kérdés lényegéhez keveset szól és akkor sem szabatosan, nem jogászilag ítél vagy distingvál. A közös ügyeknek, a dualismusként természetét, mi voltát nem ismeri, az Ausztriához való viszonyunk legelemibb kérdéseiben is teljesen tájékozatlan, mintha magyar közjogot nem is olvasott volna. Tele van a munka ilyen hibás vagy értelmetlen tételekkel és kifejezésekkel.

„Közös ügyek úgy a törvényhozás, mint a végrehajtás

tekintetében“ (13. l.); „Ausztiria és Magyarország“ nemzetközi egységes jogalanyt képeznek, ezt igazolja az Osztrák-Magyar birodalom és monarchia elnevezés (16. l.); „A consuli testület a nemzeti és társadalmi érdekek képviselőjére van hivatva“ (17. l.).

„A közösség terjedelme, a közös ügyeket illetőleg, az alkotmányi, törvényhozási és kormányzati tevékenység egész körére kiterjed“ (20. l.).

„A külügyekben kölcsönös megállapodással hozott törvények *kilövetése* és végrehajtása a külügyminister és a magyar és osztrák ministeriumok közös és kölcsönös feladata“ (24. l.).

„A nemzetközi szerződések végrehajtása a közös külügyministert illeti“ (25.). „A külügyi törvények és *törvényesített (?)* nemzetközi szerződések az *autonom kormányok* (így nevezi szerző a magyar és osztrák kormányt) és a közös külügyminister *ellenjegyzéséhez vannak kötve*, vagy ha nem úgy van, akkor volnának kötve“ (27. l.).

A delegatiók mivoltával is foglalkozik a szerző, noha ez a pályakérdésen kívül esik, s azokat majd „teljhatalmú bizottságoknak“ majd „parlamentaris delegatióknak“ nevezi (31. 32.). A közös költségvetés mellett neki a magyar állami költségvetés csak „autonom állami költségvetés“ (33. l.).

A delegatiók határozatai szerinte törvényerővel bírnak; bizonyításul az osztrák törvény ezen szavait idézi: „Allerhöchst Sanctionirte Delegationsbeschlüsse“.

Ha elhiszszük is, hogy szerző irányításul a közös külügyministerium *diplomatiái levelezéseit* (6. l.) használta, de az már szinte lehetetlen, hogy gr. Andrassy Gyulának a kiegyezésről szóló derék munkájából ilyeneket meríthetett volna (u. o.).

*

A 2. számú „Alma mater“ jellegű pályadolgozat felette áll az elsőnek, úgy a szerző szorgalma mint, judiciuma tekintetében. Kár azonban, hogy nem tartja magát a pályakérdéshez és annak szigorú jogászai megoldásához. Per longum et latum tárgyalja a kiegyezést vagyis az 1867. XII. t.-cikket egészben, sőt annak előzményeit is s annak hátrányos, káros rendelkezéseiről, stylizálása pongyolaságáról szólva, folyton propositiókkal áll elő a hiányok megszüntetésére. Munkája igen gyakran valóságos politizálássá fajul. Hazafias buzdulása gyakorta oly kifejezésekre ragadja,

melyek egy komoly, tárgyilagos jogászi műben megengedhetlenek. Így: „*Botránjos meggondolatlansággal*“ vádolja az 1867. évi törvényhozást a törvény incorrecte használt szavai miatt; „Bosznia-Hercegovina kormányzásánál *zsarnokibb* uralmat még Oroszország sem produkál“, úgymond (75. l.); „a *magasabb* állambölcsességhez én nem konyítok“ (127. l.) vagy ez: „a *tengernyi vicinalis vasuti* törvény között lehetett vón már helyet szorítani az 1867. XII. t.-cikket módosító törvénynek“ (67. lap).

Hosszan tárgyalja azt, hogy a függetlenségi párt miért nem megy be a delegációba (141—147 l.); még a chinai expeditiot, Waldersee gróf parancsnokságát is belerántja dolgozatába. Elmélkedésének hangja „*souveraine* gunyoros“ (satyrisáló), látszik az egész dolgozaton, hogy inkább röpiratszerű publicistikai munkák, semmint igazi közjogi művek nyomán íratott.

A kérdésről magáról is szól ugyan s egyben-másban elég ügyes distinctiókkal, a mi tehetségére vall, de inkább azt a bényomást teszi, hogy mindent fel akar találni, a mi mondani valója van az Ausztriához való viszonyunkról.

Számos tévedései is vannak a közjogi fejtegetéseket tartalmazó részekben; így pl. téves azon állítása, hogy „a *hadüzenési jog a közös külügyhöz tartozik*, hogy az ujjonczozás *elrendelése* az országgyűlés joga (71. l.), hogy a hadüzenéshez az *országgyűlés beleegyezése kell* (72. l.), hogy az 1867. XII. t.-cz. záradékának azon szavai: „mind más híveink által megtartatjuk“, azt jelentené, hogy azon törvényt egy harmadik factor, az osztrák császár is hozta, mert a „*más híveink*“ alatt csak az osztrák állampolgárok érthetők. Nem tudja a szerző, hogy a törvények szentesítési formulájában mindig előfordul ezen kifejezés „mind más híveink által megtartatjuk“.

Mindezek után az „Alma mater“ című közjogi pályaművet nem tartjuk sem pályadíjra, sem a dicsérettel való kitüntetésre méltónak.

Kapcsolatosan ezzel megjegyezzük, hogy a közjogi pályakérdésnek jövő évre fentartása kívánatos s hogy a tehetségre valló „Alma mater“ jeligés pályamű szerzője jól teszi, ha munkáját az elmondottak figyelembevételével kiegészítve, kijavítva, átdolgozva, jövő évre újból benyújtja.

Budapesten, 1902 május 6-án.

Dr. KMETY KÁROLY.

h)

Tekintetes Kar!

A magyar alkotmány- és jogtörténetből kittüzött pályakérdésre beérkezett — egyetlen — „Ora et labora“ jeligéjű munkáról bírálatomat tisztelettel a következőkben van szerencsém előterjeszteni:

A pályakérdés: „a magyar szerződési jog története Verbőczy Hármaskönyvéig“, ezen 83 lapra terjedő munkában kellőképen kifejtve nincs. Szerző eleinte a germán jogi alapokat veszi fel kiindulásul, később a római szerződési dogmaticát alkalmazza, a mi által a kezdetben megindított fejlődési rendszert összezavarja. Ezenkívül oly dolgokat visz bele a szerződési tanba, a melyek evvel csak lazán függnék össze és a melyek helyesebben a jogfejlődésnek teljesen más vidékébe valók. Sem irodalmi (esetleg külföldi), sem okmányyszerű forrásokat nem használ, az önálló kutatásnak nyomát sem árulja el; csakis a törvényekből idéz. — Előadása a tárgynak pedig oly rövid, hogy a látszat szerint az ott felsorolt helyes gondolatokat és adatokat csupán az egyetemi előadásokból merítette. Mindezeknél fogva a munka szerzőjének véleményem szerint a pályadíj ki nem adható.

Budapest, 1902 április 16-án.

Dr. KIRÁLY JÁNOS
ny. rk. tanár.

Tekintetes Jog- és Államtudományi Kar!

„A magyar szerződési jog története Verbőczy Hármaskönyvéig“ című pályakérdésre egyetlen pályamunka érkezett be „Ora et labora“ jelige alatt.

A pályamunka egyáltalán nem megoldása a kittüzött jogtörténeti kérdésnek. Jórésztben nem is a szerződési jog alapelveinek és intézményeinek fejlődésével foglalkozik, hanem inkább annak az általán ismert igazságnak bizonyítgatásával, hogy a középkorban az ingó dolgok forgalma számos akadályokba ütközött a vámszedési kiváltságok adományozása következtében.

De a pályamunka azon része is, amely a megoldandó kérdéssel foglalkozik, felette hézagos és nem alapszik önálló forrástanulmányokon. Azon helyes fejtegetések, amelyeket

szerző munkájában itt-ott találunk, nem szerző tudományos kutatásainak eredményei, hanem az egyetemen hallott előadásoknak csaknem szószerinti bejegyzései, megtoldva gyakran olyan magyarázatokkal, amelyek szerzőnek a jogtörténet terén való tájékozatlanságáról tanuskodnak.

Úgy látszik, szerző nem is volt egészen tisztában feladatával, mert tudományos törekvéseit nem arra irányította, hogy a magyar szerződési jog kezdetleges alaptételeit forrásszerűen kimutassa és azok továbbfejlődését, átalakulásait Verbóczy koráig feltüntesse, hanem megelégszik azzal, hogy a régi római, germán és magyar szerződési jog egyes tételeit a tankönyvekből és az előadási jegyzetekből kiszedve, olykor minden összefüggés nélkül, — előadja.

A magyar jogtörténet körébe vágó pályázatok feladata, hogy az egyetemi ifjúságot a régi magyar jog forrásainak önálló felkutatására és behatóbb tanulmányozására buzdítván, ezáltal a jogtörténeti érzéken alapuló jogászai gondolkodásmódhoz szoktassa. Ezen szempontot szemelőtt tartva, a beérkezett pályamunka a kellő mértéket egyáltalán nem üti meg. Vannak ugyan benne — amint már megjegyeztük — helyes fejtegetések is, de nincsen benne sem önálló kutatás eredménye, sem helyes és efogadható jogtörténeti rendszer.

Mindezek alapján, habár szerzőtől bizonyos jóakarató törekvés és szorgalom meg nem tagadható, de minthogy a kitiűzött pályakérdést nem oldja meg, a jutalmat részére kiadhatónak nem tartom.

Kelt Budapesten, 1902 május hó 3-án.

Dr. TIMON ÁKOS
ny. r. tanár.

III.

Az orvostudományi kar birálatai.

(Lásd a jelentést.)

IV.

A bölcészettudományi kar bírálatai.

a)

Bírálati jelentés.

Henszlmann Imre művészeti elméletének ismertetése volt a pályakérdés. Henszlmann a *szép* fogalmát akarta a *művészettel* helyettesíteni; ennél fogva az ő művészeti elmélete, a maga terminológiája szerint, magában foglalja mindazt, a mit a különböző művészetek lényegéről, feladatáról, hatásáról és eszközeiről tanított.

A kérdésnek illetően felfogása föltételezi Henszlmann műelméleti és kritikai munkásságának bizonyos teljességben való ismeretét. Ilyen készüllettel csak az 1. sz. „*Ultra posse nemo obligatur*” jeligéjű pályamunka jelenik meg. Fejtegetéseinek alapját a *Párhuzam* képezi; ezenkívül részletesen foglalkozik Henszlmannak az *egyéni* és *eszményiről*, a *Hellén* és *keresztyén dráma*vizsgárol s a *dráma alapelveiről* írt dolgozataival, nemkülönben a Szépirodalmi Szemlében, a Regélőben, az Életképekben és az Irodalmi Őrben közlött, főképen a francia romantikát illető kritikai és polemikus cikkeivel. Méltatja Henszlmann nézeteinek az egykorú irodalomban keltett hatását, Szontagh Gusztáv és Pulszky Ferencz nyilatkozatait s azt a kísérletet is, melyet e nézetek rendszerezésére Purgstallal tett. A *théorie des proportions dans l'architecture*-t azonban csak éppen említi, míg a *népmesét* tárgyzó nagy tanulmány egyáltalában kikerülte figyelmét.

A munkának sok a fogyatkozása. Hogy előadása általában folyamatos és értelmes ugyan, bár feltűnően sok ismétléssel tarkítva: szerkezetét — az *Egyéni* és *eszményi* s a *Hellén* és *keresztyén dráma* fejtegetésének a *Párhuzam* tárgyalásába való beékelésével — nem mondhatom szerencsésnek. Itt-ott, még pedig lényegbe vágó kérdéseknél, fogalmazása nem elég pontos és határozott, pl. a klasszicizmus meghatározása, a művészi tárgykörben a multnak és az egyéniségnek összekapcsolása, az ellentétes művészi felfogások jogosultságának rövides elintézése, az erkölcsi kérdés érintése stb. Műtárgyakról beszélve, majdnem

kizárólag csak az ábrázolat tárgyának szempontja látszik előtte fontosnak, a formai pedig egészen mellékesnek. Művészettörténeti vonatkozásai és állításai sem állják meg mindig a helyüket. Így, hogy csak néhány példát említsek: az egyiptomi plasztikát általán tipikusan jellemzőnek tartja; az athléta-szobrokban csak a bátorság kifejezését keresi; a görög szobrászatnak számos archaikus vonását általánosítja; az eredetiségre bizonyára nem a legalkalmasabb például említi *Rafael*t, az áttekinthetőségre pedig M. Angelo *Utolsó ítéletét*; alaptalanul állítja, hogy Rubens és Rembrandt „többsnyire a nemzeti multból” vették tárgyaikat; Ferenczyt a legelfogultabb nemzeti kegyelet sem mondhatja „nagy egyéniségnek” stb.

Azonban fogvatkozásai mellett vannak a dolgozatnak igaz elismerésre méltó jó tulajdonságai is. Mindenekelőtt kétségtelennek mutatja írójának nagy szorgalmát, melylyel gondolkodva és dolgozva búvárolta át tárgyának irodalmi forrásait, melyeknek már összegyűjtéséhez, részben felkutatásához is tisztességes irodalmi műveltségre és tájékozottságra volt szüksége. Miután figyelemre méltó böleselettörténeti készültsége, melynél fogva képes volt Henszlmann elméletét vonatkozásba hozni nemcsak korának művészeti életével, hanem az eszthetikai gondolkodás fejlődésével is. E részben iskolázottságának bizonyosságául a dolgozatnak csak két, kiválóan sikerült részletére utalok. Az egyikben azt a különbséget konstatálja és fejt ki, mely a *jellemzetes* fogalmát elválasztja Henszlmannál és Hirtnél; a másokban Henszlmannak a természetutánzásról való felfogását tisztázza Szontagh Gusztáv félreértésével szemben. Méltó dícséretet érdemel az a gondolkodásbeli készség is, melylyel Henszlmann egész művészeti elméletét és ennek megfelelő kritikai álláspontját egyetlen alapvető elvre tudja visszavezetni, az egyéni jellemzés elvére, s ezzel megvilágítani egész elméleti munkásságát.

A 2. sz. „Köbháromszög” jeligéjű pályamű, az előbbivel ellentétben, Henszlmann egyetlenegy munkájának, az építészeti arányok elméletének rövid ismertetése. A főttebb ismertetett dolgozattárgyalta műveket nem ismeri; az építészettörténetieknek is, melyek maga elé tűzött feladatával szorosabb kapcsolatban állanak, éppen csak címét írja le. Bevezetése, az

arányosság eszthetikai fogalmáról, tartalmában tájékozatlan, formájában fölötté kezdetleges. Bármelyik lapjának felütése bőven szolgáltat példákat. Magának a *théorie*-nak kivonata — ez az értekezésnek tulajdonképeni tartalma — értelmesebben s matematikai ismerettel készült. Kár, hogy a dolgozat írója nem látszik tudni, hogy ugyanezt a kivonatot maga Henszlmann már elkészítette a *Magyarország műemlékeinek* II. kötetében (5—10. lap) s még rövidebben a *Műrégészeti Kalmaz* II. kötetének 30—32. lapjain.

Az előadottak alapján tiszteletteljes javaslatom az, hogy az amúgy is legcsekélyebbre szabott pályadíj az 1. sz. pályaműnek, legalább szorgalmi jutalmul, adassék ki.

Budapest, 1902 április 14.

BEÖTHY ZSOLT.

Pályakérdés az aesthetikából.

Kivántatik *Henszlmann Imre művészeti elméletének* ismeretése.

Beérkezett két pályamunka. Az egyiknek jeligéje: „Ultra posse nemo obligatur“, a másiké: „Köbháromszög“.

Az első pályamunka Henszlmann Imrének „*Párhuzam az ó- és új-kori művészeti nézetek és nevelések közt, különös tekintettel a művészeti fejlődésre Magyarországon*“ 1841-ben megjelent munkájának, továbbá a 40-es évek több folyóiratában: a Szépirodalmi Szemlében, az Életképekben, a Regelőben és a Kisfaludy-Társaság évlapjaiban közzétett dolgozatainak ismeretetésével véli e föladatot megoldani.

Szerző helyesen gondolkodik, folyékonyan ír és avatottan fejezi ki magát. Előadása azonban nyujtott, a minek következtében a dolgozat tartalmilag szaporátlannak mutatkozik.

A második pályamunka kevésbbé szabatos gondolkodásra és csekélyebb előadási járatosságra valló bevezetés után Henszlmann Imrének az építészeti arányozásra vonatkozó elméletét ismerteti a Párisban 1862-ben „*Théorie des proportions dans l'architecture*“ című munka nyomán.

E szerint a két pályamunka egymást kölcsönösen kiegészíti, a mennyiben az egyik Henszlmann művészeti elméletének egyik felét, s pedig a 40-es évekből, a másik a második felét

ismerteti. A 40-es évekbeli elmélet felölelte a szépirodalmat és a művészet minden ágát, a későbbi ellenben az építészetre s abban is csupán az arányosságra szorítkozott.

A kitűzött föladatot teljes egészében egyik pályamunka sem oldja meg. Önmagában mindegyik csonka, ezért egyiket sem tartom a jutalomra érdemesnek.

Dr. PASTEINER GYULA,
ny. r. tanár.

b)

Jelentés

a latin nyelvészeti pályázatról.

A budapesti kir. m. tudomány-egyetem bölcsészettudományi kara által a jelen tanévre kitűzött latin nyelvészeti pályátételre, mely így szól: „*Adassék a latinban előforduló —vi perfectum magyarázata*“ három pályamű érkezett.

Az I-nek a jeligéje: „Enos Lases iuvate,

a II-é: Omnis analogiae fundamentum similitudo quedam,

a III-é: Lavi, lovi, lui, luvi.

Mind a három pályaműben találkozunk olyas, a minek örvidenünk lehet.

A II. számú ugyan csak 32 lapra terjed, mind a mellett arra vall, hogy szerzője dicséretre méltó módon érdeklődik tárgya iránt: a mit a terjedelmes külföldi szakirodalomból olvasott, azt jól megértette s arról világos képet nyújt.

A III. számú, mely szintén csak 40 lapra terjed, arról tanuskodik, hogy szerzője komolyan foglalkozott a fölvetett kérdéssel, s készségéhez képest önálló okoskodást fejt ki.

Az I. számú pályamű, mely 170 lapra terjed, s míg a III. számú csak nyolcz forrásmunkát említ, a II. számú pedig huszat, ez harminczhét kútfőt sorol fel, mindenesetre legjobban megfelel annak a várakozásnak, mely ilyen tanulók számára kitűzött pályakérdésnél lehetséges.

Szerzője a különböző tudósok nézeteit ismerteti és bírál-gatja, és nagy szorgalomra, nagy olvasottságra s kritikai érzékre valló értekezésében a bonyodalmas kérdés jelen állását teljesen és világosan tükrözteti vissza.

Az elmondottak alapján az Enos Lases iuvate jeligéjű pályaművet bátorlakodom jutalomra ajánlani.

Budapest, 1902 április 27.

PONORI THEWREWK EMIL.

A latin nyelvészetből kitűzött pályakérdésre: „*Adassék a latin nyelvben előforduló -vi perfectum magyarázata*“, három pályamű érkezett be.

Az első jeligéje: „*Enos Lases iuvate*“. 4°, 170 lap. A második jeligéje: „*Omnis analogiae fundamentum similitudo quaedam*“. 4°, 32 lap. A harmadik jeligéje: „*Lāvi, lōvi, lūi, lūvi*“. 4°, 40 lap.

Az „Enos“ szerzője mindenekelőtt statisztikai átnézetét adja a *-vi* és *-ui* perfectumoknak, külön felhozván azokat, melyekben a *v* avagy *u* a tőhöz tartozik, és így a *v* vagy *u* a perfectumon kívül is előfordul. Ezután áttér amaz alakok eliminálására, melyeket, ámbár a *vi* avagy *ve* szótagot nem tüntet fel, synkope útján keletkezetteknek szokás tekinteni. Szerinte oly alakok, mint *servasso clamassim*, egy sorba helyezendők a *capso faxim* képzésekkel, a mennyiben eredeti *s* nem pedig *ss*-sel van dolgunk, hoz is példákat egy *s*-sel, mint „*violasit, iovaset*“ s ez írásmódról azt tartja, hogy ez az eredeti hangállapotot adja vissza. Az írásmód ugyanis a Kr. e. 4-ik század előtt *s* és *ss* közt ugyanazon szóban ingadozott (62). Ezek után nem lesz meglepő, ha, míg később *amassim locasse* hatása alatt, a *locassim servasso* archaikus alakokban a két *ss* használata lett kizárólagos az orthographiában, *locarim servaro* stb. eredetükben a mondott alakokkal összeesnek, s aoristképzéseknek tekintendők, melyeknek a *-vi*, *-ve*-féle alakokhoz nincsen köztük. Értekező e véleményében osztozik Chadwick (Bezenberger Beiträge XX., 299) 32 lapon. Épp úgy a mint *audieram petiisti* (l. 29, 42, 146) nem mennek vissza *v-t* tartalmazó alakokra, épp oly kevésbé mondhatni ezt „*probarunt*-ról *probaveront*“ mellett, mert ha ez utóbbi alak régi időből került ránk, mégis az inscriptiók összegéből épp úgy, mint az irodalomból, arra kell következtetni, hogy a *vi-t* tartalmazó alakokat

kell újonnan keletkezetteknek tekinteni, de azért soha sem szoríthatták ki az *amasti*, *amarim* stb. aorist formákat 150 l. Mi volt ez alakok kiindulási pontja, s mily alak révén történt analogikus elterjedésük, erre értekező Sommer-rel (Handbuch der lateinischen Formenlehre, Heidelberg, 1902, 606 oldal) felel, ki a *v*-ben átmeneti hangot lát, mely a *bhū* (Hirt, der indogermanische Ablaut, Strassburg, 1900, 105 oldal szerint *bhewā* épp így *bhewā*, *bhewō* Brugmann, Kurze vergleichende Grammatik 149 oldal) aoristosában kifejtett a hangzóval kezdődő, a perfectumot e nyelvben megillető személyragok előtt, melyek a latinban az aorist-alakokba hatoltak s a *fūm*, *fūs*, *fūt* átalakulását eredményezték; e szerint régi latin *fūi*, *fūvinek* volna ejtendő. A gondolat, hogy a *v* átmeneti hang a *bhū* igénél fejlett dominálta különben Sommert már azelőtt is, úgy hogy a szláv iteratív igeképző *vati* a *byvati*-ből indult ki, honnan átment *znavati*, *sěvati* stb-re míg végre a *j* átmeneti hangot is kiszorította s *bijati* helyébe is *bivati* lépett. (Indogermanische Forschungen XI., 202—204. oldal, 1900. év.) Felesleges mondanunk, hogy *bhū*-nál az *ū* az óindb. de a görögben is már az aorist activumának egyesszámát is jellemzi *ābhūt*. *ṛqū* Brugmann, Grundriss II., 892, 1892. év, ifj. Avesta *bun* (azaz *buvon* = *ṛqvv* Iran. Phil. I. 68), ámbár *exā* basisnál *ābhavit* (v. ö. Bgm. II. 1237 Anm.) 3 sg.-t kellene várni, (v. ö. *exēi* basisnál *āvedit*, Hirt Abl. 184) igaz a vedában *bhūt* Wackernagel (Altindische Grammatik, Göttingen, 1896, I., 49 oldal) szerint két szótagnak számíthat (v. ö. Hirt Abl. 59), de nem kell felejtetni, hogy az *ó*-ind a perfectum singularisában is correspondeál „*babhūva*“ alakkal, Bgm. II. 1210, holott a szokásos képzést föllelni az ifj. Avesta *brāva* (er ist) alakjában épp úgy, mint a 3. plur.-ban *bāvvar*, Grundriss der iranischen Philologie I. 89 oldal. De az *ó*-indb. is a 1 és 3 sg. medii *babhāvé* ennek pedig, eltekintve a reduplicatiótól, megfelel a latin *fāvi*. Ha mármost Hirt Abl. 17 szerint a *bhewā*-nál épp úgy, mint általában a redukált *e* átváltozik a *w* előtt *v*-vá, akkor esakis az *ū* hosszúsága igényel magyarázatot, mely az ind *ābhūvam* (1. sg. act.) -ban is beállott.

Akárhogy is fogjuk fel az *uv* eredetét, megvolt értekező szerint a kiejtésben ott is, a hol nem íratott s csakhamar

hiatustöltés végett az *is* aorist-féle alakokban az *i*, illetőleg *e* elé került. Az *isti*, *-ero*, *-isse* stb. végződésék háttérbe szorították ($14\frac{1}{3}$ lap) a régi *s* aorist formákat mint *disti* (mely épp nem keletkezett haplologia folytán, mint Sommer 617. old. mondja, mert értekező szerint akkor *occisti* nem állhatott volna be — a román nyelvekben előforduló 3sg **aucisit* a *si* pft túltengésére is mutathatni, mire a participium pfti. p. szolgálhatott kiindulási pontul *Meyer Lübke* Grammatik der romanischen Sprachen II. 335, Einführung 160, 143) *amasti*, *amarunt* s a *v* mint átmeneti hang *a-i*, *a-e*, *e-i*, *e-e*, *o-i*, *o-e* közt szükségszerűleg lép fel, eme vocalisok tiszta megőrzésére 146 lap.

Sommer Hb. 604 úgy találja, hogy a *v* pft hangzói legjobban összeillenek az athematikus gyök-aoristéivel, illetőleg annak a teljes fokot feltüntető egyes számú alakjaival (*sē-vi* ist an die Stelle eines idg. **(e-) sēm* „ich säte“ getreten). Kérdés, hogy keletkeztek a többesszámú alakok, hol a görög tanúsága szerint a vocalis reductiót szenved, s melynek alakjait Brugmann, griech. Gramm.³ München 1900 most is *isat* 3sg., *sitam* 2 dual. állítja egybe, v. ö. Fick Vergleich. Wörterbuch I.⁴) 136, 330, 563. A ptep. pfti passivi *satus* e reducált hangzó képviselőjét tartalmazza, Hirt Abl. 30. Fel nem vetvén a kérdést a gyökvocalismus egyezésére nézve, ily igéknél mint gót *snēwum* latin *nēvimus*, még sem kerülhette el a kutatók figyelmét az ó-angol *sāwan* (v. ö. Braune althochdeutsche Gramm.² 1891, 254 old.) megegyezése *sēvi*-vel, s ugyancsak a *v* gyökvarians fellépése az ó-angol *knāwan*-ban *ē*-vel szemben a *nōvi*-val (ő-val), basis: *genē/ō* Hirt Abl. 93 épp oly kevésbé mint ó. i. *jaǵnāu*, szemben *nōvi*-val és *plēvi*, szemben *paprāu*-val (legutóbb Hirtnél, Abl. 186) basis: *pelē* Hirt Abl. 88. — Noreen Abriss der Urgermanischen Lautlehre 1894, 67. old. úgy véli, hogy ez esetben a gyökvariatio eredeti alternantia (váltakozás) kiegyenlítésén alapszik, t. i. a praesensben **sē-īo* (ó-szláv *sējā*) a praet.-ban **sē-uo* (lat. *sēvi*, mit ő a latin *neo* (**nējo*) (v. ö. Bgm. II. 1075) *nēvi*-ben is feltalál. Valószínűbb mindazonáltal, hogy a *v* csak per adaptionem „kategoria képzővé“ vált (v. ö. Person 210, *Enos* 115) s ugyanezt kellene megjegyezni a Chadwick-féle magyarázatra, ki úgy véli, hogy a *v*-t tartalmazó nominal-tökhöz tartozó igék alakjai csak később nyertek per-

fectivumi jelentést, a mikor az említett névtökkeli összefüggésük el lett felejtve, eredetileg az *eiō* denominatív tövel parallel egy *ouo* praesens tö keletkezett volna. Emez „Origin of the perfect formation in *ui*“ (rövid tartalma Idg. F. V. Anzeiger 184) -val 132—139 lap, de téves, mit a 138. lapon a *curāvi* fejtegetésénél mint Chadwick tanítását közöl, miután ez BBXX 294 itt is párhuzamos tökből **cārāio* és **cārāvo*-ból kiindul, mindketten lévén eredetileg praesens tök. De tévedésekre, a referens nézetétől eltérő magyarázatokra (p. az *ī* pftnél nem tudott megnyugodni Sommernek a H. b. 611 közölt nézetében, de talán csak azért, mert nem vetette össze a H. b. 73. oldalát; épp az Osthoff nézete a reduplicationalis vocalisnak az áriaiban beállott színezésén nyugszik, de mérvadó-e ez az itálikus nyelvekre?) itt nem lehet kiterjeszkedni. Elég mondani, hogy az *Enos* szerzője az itt elő nem sorolt tudósok nézeteit is critice tárgyalta, s szorgalmas dolgozatában a kérdés jelen állásának kimerítő képét adta.

A II. „Omnis...“ jelige alatti szerzője nem ismeri a Chadwick, Persson és Planta (l. ez utóbbi „Grammatik der oskisch-umbrischen Dialecte II. 354 kk, Strassburg, 1897) által mondottakat, de a mit kézírata 32. lapján elmond, az általa olvasottakat hüen adja vissza, könnyen áttekinthető és szép érdekeltségről tanuskodik.

A III „lāvi . . .“ jelige alatt 40 lapra terjedő kézirat szerzője, miután futólag 2 lapon a kérdés néhány eddigi fejtegetőjéről megemlékezik, (mihez Sommer nézetének bírálata járul 3 lapon át), maga vállalkozik a kérdés megoldására. Az *u* tövű igékből kiinduló perfectum-képzésnek minél szélesebb alapot ad, miáltal az analogikus képzés lehetősége a legnagyobb mértékben valószínűvé lesz téve. Az eredeti idg. állapotot szerrinte oly igék perfectuma, mint *lāvi*, *cāvi*, *plēvi*, *mōvi*, *fōvi*, *fāvi* (9 lap). Ezek mellett a *lāi*, *plāi*-féle alakok a compositum-ban (6, 12, 15 lap) fejlődhettek, hol a régiebb latin hangsúly utáni szótagra következtek. A fejlődés menete az volt, hogy **pér lāū*, **pér-lāū*, *pér-lāi*-vá lett; épp ily összetételben lesz *plēu* *plōu* át *plū*-vá. Epp ily módszer alkalmazása mellett keletkezeti a 7. lapon *perluo*-t, *-loŋo*-át a *-lāvo*-ból (a 19. lapon elismert tény a *lāvo*, *lōvo*, *lōū* származás). E *lovo* előfordul *szerinte* a

régi nyelvben (7. lap), de azért (a 11. lapon) állíthatja, hogy a *lōvo* alak későbbi mint a *lavo*. Második fejlődési stadiumnak „tekinthetni azt a körülményt, hogy azok az igék, melyek a a perfectumban *ā ī* alakot mutattak, a *v*-t újra felvették 16. lap. — A 22. lapon így szól: „elválasztották a két végződést (t. i. a *vī*-t avagy *āī*-t) a tőtől, mintha azok képzők lettek volna, mely elválasztást nagyban elősegített az a körülmény, hogy a *fūvī*, *lāvī* *indāvī* *instītāvī* etc. alakok praesensében vagy egyáltalában nem volt az *u*, vagy csak nagyon ritkán, mihez a jegyzetben, természetesen a praesensben is kifejleszthetett az *u+o* egy átmeneti hangot, de nem valószínű.

Daczára az előkerülő homályos helyeknek, a „*Lāvī* . . .” írójának elég tér nyílik arra, hogy okoskodási képességét bizonyítsa, az olvasónak azonban nincs alkalma értekezővel a historikus és összehasonlító latin nyelvtan terén mozgó elemei fejtegetéseit közölni. De nem hagyhatjuk megjegyzés nélkül, hogy szerző idézeteiben nem eléggé hű. Így a 17. lapon Sommer-ről azt mondja: „A rövidhangzós töveknél szerinte **monāvī* > **monivī* *monū* mutatja a fejlődés útját, v. ö. Sommer 639 „also *monitus* aus idg. *-itos (zu **mōn-ējo* ich mache erinnern)“ vgl got *nasips*, ai *vartītas* és a 607. oldalon: Nach dem Muster **plantātos*: *planta vai* entstand neben **monitos* ein **moni-uai*. A 27. lapon „Hogy *īre* igének is eredetileg *ītum* volt a supinuma. Sommer meglehetősen valószínűvé teszi Hb. 611. old. Sommer a 611. oldalon „dass . . . das ptep. pfti p. ursprünglich, weil aus *(*nē*) *quī-itus* kontrahiert (*nē*)*quītus* lauten musste a 644. oldalon: Gewöhnlich (*nē*)*quītus* zu (*nē*)*queo* nach *eo*: *itus*. A 6. lapon Osthoff, Etym. Parerga Leipzig 1901 p. 168. idézésénél talán az *u*-n elmaradt a hosszúság jele. A Forrásmunkáknál Nene, Stolz, Brugmann újabb kiadásait kellett volna felhozni. A 7. lapon a Grundriss I. kötetének első kiadásából de facto előfordul egy citatum. Azóta az első kötet megjelent másodszor, már van is belőle kivonat.

Előadó kéri a tekintetes kart, hogy az I. „Enos . . .” jelige alatti pályamunkának a díjat kiadni méltóztassék.

MAYR AURÉL.

c)

Péczei József élete és jellemzése című pályamű „*Spe et labore*“ jelmonddal igen érdemes mű és jutalomra méltó.

A pályázó új adattal nem igen járult Péczei József élet-rajzához, de a már ismerteket helyesen csoportosította és bírálta meg. Jól ismeri az egész Péczei-irodalmat s alkalmasint új kutatásokat is tett, de a tárgy már ki van merítve.

A pályamű erejét Péczei irodalmi munkásságának rajza teszi, mely az eddigi kísérleteket, a Barbaricsét és Takácsét jóval felülmulja. A pályázó a Péczei meséi megítélésében eltalálja a helyes mértéket. Kimutatja, hogy Péczei mennyiben Lafontaine követője az előadásban, valamint azt is, hogy mit vett át tőle s miben különbözik a feldolgozásban. Fáradhatatlan a mesék forrásai kijelölésében s Péczei némely-némely eredeti meséinek is keresi és megtalálja forrását.

Hasonló módszert követ Péczei fordításai fejtegetésében is. Összehasonlítja őket az eredetivel, s kijelöli az eltéréseket, változtatásokat s egyszersmind azok okát is igyekszik felderíteni. A *Henriás* fordításáról írt különösen sikerült. De jeles az is, a mit Hervey és Joung műveinek fordításáról ír s kimutatja, hogy Péczei nem az angol eredetiből fordított, hanem Latourneur franczia átdolgozását használta.

Aránylag kevésbé sikerült része a pályaműnek az, mely Péczei szerkesztői pályáját rajzolja, nem azért mintha tévedéseket, nem helyes ítéleteket tartalmazna, hanem, mert néhány fővonással rajzolhatta volna az akkori hírlapirodalmat s bővebben fejtegethette volna azokat a különbségeket, a melyek a *Mindenes Gyűjteményt* Kazinczy Magyar Múzeumától és *Orpheustól* elválasztják.

Mindent összevéve, a pályamű érdemes munka mind tartalomára, mind formájára nézve. Nyelve szabatos s a tárgyhoz alkalmazott; elbeszélését kellemes folyékonyság jellemzi; fejtegetései világosak és élénkek.

Mindezeknél fogva ajánlom a jutalomra.

Budapest, 1902. április 7-én.

GYULAI PÁL.

Az ajánlathoz örömmel hozzájárul

BEÖTHY ZSOLT.

d)

A német irodalomtörténetből kitűzött kérdésre (*Beck Károly költészete, főtekintettel magyar elemeire*) három pályamunka érkezett be, melyek közül a 3. számú (jeligéje: „Kann ich nicht Dombaumeister sein“ stb.) a leggyengébb. Szerző elég terjedelmesen adja elő Beck életét, de munkáinak csak csekély részét ismeri és ezeket is nagyrészt igen felszínesen tárgyalja. Figyelmet érdemel, hogy a költő utolsó, befejezetlen művéből („Meister Gottfried“) egy eddig teljesen ismeretlen nagyobb részletet közöl; de ez nem kárpótolhat a dolgozatnak feltűnő hézagaiért és általános gyöngeségeért.

Minden tekintetben sokkal értékesebb az 1. számú pályamunka (jeligéje: „Er lebte, um traurig wieder zu sterben“), mely a költőnek első alapos, tudományos becsű életrajzát adja. Szerző gazdag kézirati anyagból meríthetett, főleg felhasználhatta Beck Károly eddigelé ismeretlen levelezését, de egyébként is gondosan átkutatta a korabeli folyóiratokat és hírlapokat és élő személyektől, kik a költőt ismerték, is szerzett becses értesítéseket. E rendkívül értékes anyag alapján igen részletesen tárgyalja Beck életét, melyet nagyon helyesen a politikai viszonyok alakulása szerint tagol, mert Beck első sorban politikai költő volt és költészete mindig szoros kapcsolatban van a korabeli állapotokkal. Így kapja az életrajz számára a következő három fejezetet: I. Ifjkor. III. 1838—48. IV. 1848—79. A II. fejezetben tárgyalja a korabeli politikai és társadalmi viszonyokat, melyek nélkül csak egyénisége és fejlődése meg nem érthető. Az V. fejezet, mely Beck költészetét és ennek magyar elemeit összefüggésben jellemezné, nem készült el; de a szerző az életrajz fonalán mindig tárgyalja az egyes művek létrejöttét és röviden, de találóan (csak néha kissé rideg esztétikai sablonok szerint) bírálja és jellemzi az egyes munkákat, úgy hogy biztosra vehető, hogy a még hiányzó összefoglalás is méltó lesz az elkészült dolgozathoz, mely már mostani alakjában abszolút tudományos értékű és azért a *jutalomra feltétlenül érdemes*. Hogy a szerző mindazokat a férfiakat, a kikkel csak bensőbb viszonyban volt, vagy a kik reá nagyobb befolyást gyakoroltak, szintén behatóbban jellemzi, csak becsebbé teszi a dolgozatot, mert elkészülte után mint értékes

irodalomtörténeti monographia fog helyet foglalni tudományos irodalmunkban.

Némileg kiegészítője e munkának a 2. számú pályamű (jeligéje: „Spiramus speramus“), mely a költő életét nagyon röviden, csak fővonásaiban tárgyalja, ellenben költészetét igen behatóan jellemzi és méltatja és különösen összefüggésben feltünteti Beck munkáinak magyar elemeit. Nagy szorgalom, kellő tájékozottság és vonzó előadás jellemzik e dolgozatot, melynek főgyengéje, hogy szerző, mivel az anyagot nagyon elaprózza, sokszor ismétli anyagát és hogy nem rendelkezik még az aesthetikai szempontok teljessége fölött. De kétségtelen, hogy ezen gyengéi első sorban onnan származnak, hogy a szerző a részben nehezen kapható anyag beszerzése folytán kifogyott az időből, miért is nem vethette alá művét újabb, gyökeres revíziónak. A dolgozat mai alakjában is becses és oly örvendetes tanúságot tett szerzőnek buzgalmáról és hivatottságáról, hogy a tisztelettel alulirott bírálók azzal a kéréssel fordulnak a tek. Karhoz: méltóztassék *e szerzőt is jutalomban részesíteni*, ha a múlt évre hirdetett pályázatok eldöntése után föl nem használt jutalomdíj rendelkezésre áll. A mennyiben ez nem volna lehetséges, legálább *osztatlan dicsérettel* kell ezt a dolgozatot kitüntetnünk.

Budapest, 1902. május 4.

PETZ GEDEON,
ny. rk. tanár.

HEINRICH GUSZTÁV,
ny. r. tanár.

e)

Birálati jelentés.

A pályázat eredményesnek mondható, a mennyiben a benyújtott művek közt legalább kettő komoly tudományos törekvéstről tanuskodik.

Ezek közt, mind terjedelemre, mind értékre nézve a 3. számú Veranchichból vett jeligés áll elől. Igen behatóan számol be, könyvtári és levéltári kutatás alapján, mind Forgách művének kéziratairól, mind a szerző személyére és pályájára vonatkozó adatokról. Az utóbbiak alapján elég hitelesen állítja össze az író életrajzát. A mi a kritikára nézve nagyon fontos, megállapítja az egyes kéziratok viszonyát egymáshoz és összehasonlítás alapján kimutatja, melyikök áll legközelebb az eredeti-

hez. Bőven ismerteti a munka tartalmát, igen részletesen tárgyalja az egyes adatoknak, különösen a chronologiaiaknak hitelességét, sőt — a mi kissé naiv — még táblázatot is készít a helyes és helytelen adatok arányáról. Felhasználja az eddigi kutatásokat a munka forrásainak feltüntetetésére és azokat saját tanulmányaival is kiegészíti. Végre az író felfogását is ismerteti és méltatja a Forgách philosophiájának nem egészen megfelelő, kissé nagyhangú czíme alatt.

Az író felfogása bizony némileg aprólékos. Egészen otthonosan csak akkor érzi magát, midőn adatokat vet össze, akár a chronológiára, akár a földrajzra, vagy a latin nyelv használatára vonatkoznak azok. Mihelyt azonban jellemezni kell az írot, stílusát, korát: ítélete tétova, nyelvezete, minden igyekevése ellenére nem elég szabatos, gyakran a kezdő tapogatózását mutató.

Ezzel összefügg aztán az is, hogy kritikája nem elég mély, inkább a külsőségekre mint a dolog lényegére vonatkozó. Így nem csoda, ha tárgyi botlásokat és ellenmondásokat találunk nála. Szerinte az 1557. jun. 1-én egybegyűlt országgyűlés választotta meg Forgáchot követül a regensburgi diaetára. Erről a diaetáról pedig a 17. lap szerint, 1557. márcziusában jött vissza! Az utolsó adat helyes; az előbbi hibás. De az ilyen tévedés óvatossá tehetné a szerzőt és visszatarthatná attól, hogy egy másod- vagy harmadrendű esemény napjának pontos kelte szerint ítéljen egy forrás hitelessége vagy értéke felől.

Még jelentékenyebb hiba az, hogy általános ítélete a legfontosabb kérdésben is téves, vagy legalább egyoldalú. A XVI. század nagy történetírói közt Istvánffyt mondja legnagyobbnak; Forgách szerinte csak aztán következne. Pedig Istvánffy csak stílusa egyenletességét nézve kiváló; minden komoly történetírói kvalitásban, különösen a jellemzés erejében és az erkölcsi érzékben messze felülmulja őt Forgách. A viszony körülbelől ugyanaz, mint Livius és Tacitus közt.

Azt sem hagyhatom említés nélkül, hogy szerző, midőn Forgách forrásait kimutatja, nem említi egy szóval sem, hogy Tinódyt, Sleidannet, Ullvát, de Servest már mások is kimutatták ily források gyanánt. Tudományos munkában első kötelesség minden ézdemnek megadni a magáét; az, hogy maga

a szerző mivel járult ismeretünk gyarapításához, így sokkal tisztábban áll előttünk.

De mindezen hibák mellett is kétségtelen komoly, a tudományt előbbrevivő tanulmány nyúl van dolguak, mely megüti a nálunk divó mértéket és melynek stiláris és tárgyi fogyatékokságain aránylag könnyen segíthet majd a szerző.

Az 1. számú pályamunka, melynek jeligéje Ponori Tewrewk Emiltől vett idézet, egész elrendezésében, de nagyrészt tartalmában is megegyezik az előbbivel. Csak Veranchich és Forgách viszonyáról találunk oly értékes adatokat s összehasonlításokat, melyek az előbbiben nincsenek meg.

Vége a második számú, melynek jeligéje: Si Deus pro nobis, quis contra nos, egész felfogásában, úgymint stilusában legjobban mutatja, hogy szerzője tisztában volt feladatával és jól tudja kitűzni a kérdéseket, de egyuttal azt is, hogy azok megoldására aránylag kevesebb anyaga és kritikájának némely fogyatékokságai miatt még nem képes.

Így saját maga mond maga fölött kemény ítéletet, midőn a 163. lapon azt írja, hogy vizsgálódását nagyon megkönnyíti az a tény, „hogy a Forgách által előadott eseményeknek vajmi kevés egykorú írója akadt“. Bizony ez nem tény és már eddig is több egykorú forrás felhasználását mutatták ki, de még sokkal többet lehetne kimutatni.

Az is nagy hiba, hogy forrás és feldolgozás közt nem tesz különbséget, mi pedig kritikai tanulmánynál alapvető kérdés. Hogy valamely állítását bebizonyítsa, egyformán hivatkozik egykorú kútfőre, aztán Horváth Mihályra, sőt még a Pallas nagy Lexikonára. Pedig világos, hogy minden feldolgozásnak csak annyi a hitele, a mennyit eredeti forrása érdemel.

Remélhető, hogy e munka szerzője különben kétségtelen készségét és avatottságát más alkalommal nagyobb tanulmány nyúl és mélyebb kutatással fogja párosítani és így teljesen megfelelő értékes művel gazdagítja történeti irodalmunkat.

Ezek alapján bátor vagyok javasolni, hogy a T. kar a 3. számú pályamunkát jutalmával tüntesse ki.

Budapest, 1902. ápril 16-án.

Dr. MARCZALI HENRIK,
ny. r. tanár.

Bírálati jelentés.

A Magyarország történelméből kitűzött, „*Forgách Ferencz történeti művének ismertetése és bírálat, különös tekintettel forrásaira és hitelességére*“ című s 32. számú pályakérdésre, melynek jutalma a Schwartner-alapból 720 korona, három pályamű érkezett.

Az 1. számú dolgozat jelígeje: „Végre még egy térre akarok utalni, a melyen igen sok tenni való akad, t. i. a magyarországi latin irodalomra, stb.“ P. Thewrewk Emil 1882. decz. 3-án mondott beszédéből. A kézirat terjedelme 164 negyed-rétű oldal.

Szerző a mű megírása korának megállapítását célzó fejtegetés után, Forgách Commentárjainak tartalmát közli könyvről-könyvre. Elmondja, hogy szerkesztés tekintetében miként bánt el Forgách az egyes könyvekben a hazai és külföldi eseményekkel; Forgách stylusáról és latinságáról tanulságosan, de nem önállóan értekezik. Egybeállítja a tévedéseket, melyeket Forgách az események, személyek és számadatok tekintetében elkövet. Forgách jellemzéseiről nem nyújt hű képet. A Commentárok forrásaiul csak Forgách atyját, Szerémi Györgyöt, Tinódi Sebestyént, Bornemissza Pált, Verancsicsot, Tacitust és Forgách saját tapasztalásait ismeri. A mű hitelességét, forrásain kívül, főleg avval akarja igazolni, hogy felsorolja, hányszor merítették az egyes írók Forgách művéből.

A pályamű igazolja, hogy szerző kezében a toll könnyen mozog, fogalmazni jól és ügyesen tud. Elárulja azt is, hogy szerzőnek van tudomása róla, mily főbb szempontok szerint kell egy kútfőt feldolgozni. Sajnos azonban, hogy szerző magával a feldolgozással adós maradt. Főleg a kérdés súlypontjánál érezhető a dolgozat gyöngye volta. Pályázónak főfeladata a Commentárok forrásainak kiderítése s ezek alapján a mű hitelessége kérdésének eldöntése volt. Ha ezen kötelességnek eleget tesz, ismereteinket előbbre vitte volna, s így szilárd alapot nyújt vala Forgách művének biztos megismeréséhez.

Szerző azonban ezen kérdéseket nemcsak hogy meg nem oldotta, de még odáig sem jutott el fejtegetéseiben, a hol a források ügye ma áll; hiszen a legújabb vívmányokat ezen a téren nem ismeri. Mivel tehát szerző a pályakérdés legfőbb

részeinek megfejtését nem végezte el, s így feladatát nem oldotta meg: *a pályadíj kiadását nem ajánlom.*

*

A 2. számú dolgozat jeligéje: „Si Deus pro nobis, quis contra nos?” A kézirat terjedelme 175 negyedréti oldal

Szerző első sorban a korszak képét akarja megrajzolni, hogy megértesse Forgách Ferencz fejlődését és egyéniségét. Ez a rajz azonban önképzőköri kísérletnek is gyenge. A dolgozat legnagyobb része (26—151. l.), a mű kiadásainak és kéziratainak ismertetése után, főleg a tartalom részletezésével s itt ott a tévedések kimutatásával foglalkozik. Szerző itt sem adja tanujelét szakavatottságának és történeti kritikai érzékének. Forgách jellemzéseinek bírálata egészen kezdetleges.

Szerző Forgách „Commentár“-jai forrásainak vizsgálatához avval a kijelentéssel fog, hogy „nagy könnyebbítésünkre szolgálhat e kérdés vizsgálásánál az az egyszerű tény, hogy a Forgách által előadott eseményeknek vajmi kevés egykorú írója akadt“ (163. l.). Így azután érthető, hogy a mi szerzőnek elsőrangú feladata lett volna, a források kiderítése összesen 5 oldalon elfér, s ez is mily üres és sivár. A mű hitelességéről szóló végső sorok pusztá kijelentések szilárd alap nélkül.

Ez a dolgozat a színvonalon teljesen alul esik. Szerző a pályakérdést meg sem értette; a kútfőtanulmányról pedig fogalma sincs. A tudományos módszer eszközeit nem ismeri, s így alkalmazásukat meg sem kíséri.

Mindezek alapján *ennek a gyarló dolgozatnak a pályadíj kiadását nem ajánlom.*

*

A 3. számú dolgozat jeligéje: „Vultis vos omnes nempe perire simul“. Veranesics ad Hungaros. A kézirat 316 oldal, nagy negyedréthben.

Szerző alapos készséggel fogott munkájához, melyet széles alapra helyezett. Felkutatta székesfővárosi, a vidéki, sőt külföldi könyvtárakban azt a háromszáz művet, melyeknek átvizsgálását szükségesnek vélte. Még levéltári kutatásokat is végzett. Átnézte a Magyar Nemzeti Múzeum Forgách-levéltárát, az Országos levéltár egyes oklevélcsoportját és a Magyar Tud. Akadémia történelmi bizottságának másolatait.

Ily előkészület után ügyesen, több tévedést megigazítva és sok új adatot értékesítve, megrajzolja Forgách Ferencz életét. Forgách álláspontjának megváltoztatását azonban nem elég szerencsével magyarázza. A Tacitus és Forgách közötti párhuzam sikerült, melyreható fejtegetés. A mit Forgách naivságának példázására felhoz, nem eléggé talál. Forgách történetirői értékét, felfogását és irányát általában jól itéli meg. Forgách történetirői méltatása azonban nem jó helyen van; a mű végére kellett volna tenni, egybeolvasztva az utolsó fejezettel.

Ügyesen egybeállítja és rövideden ismerteti is a Forgáchra vonatkozó irodalmat. Lelkiismeretes pontossággal taglalja a Commentárok codexeit és ismerteti a kiadásait s egyes részleteinek közléseit.

Helyesen vitatja, hogy Forgách művét a „Commentarii” cím illeti meg legjobban; magyarul pedig, Tacitus Annalesei nyomán, az *évkönyvek* elnevezés. A mű létrejövését elég szilárd bizonyítással teszi az 1565—1575 közötti évekre. Ezután szól a Commentárok beosztásáról, a hazai és külföldi események tárgyalásmódjának viszonyáról és főbb vonásokban a mű tartalmáról.

A tárgyalás sorrendjét tekintve, nem helyes eljárás az, midőn szerző a forrásokról előbb összefoglalólag értekezik s csak ezután mutatja ki, melyek voltak ezek a források. Megfordítva kellett volna cselekedni.

Szerző — helyesen — külön tárgyalja azon hazai és külföldi forrásokat, a melyekből Forgách merített. A hazai források száma szerző kutatásai révén nem növekedett. Sokkal szerencsésebb azonban a külföldi események forrásainak vizsgálatánál. Mert két egészen új, eddig ismeretlen forrást derítette ki Forgách Commentárjainak. A hasonló helyeket gondosan párhuzamba állítja. Szerző ezen új források kiböngészésével a tudományt eddig ismeretlen adatokkal gazdagította. Kár azonban hogy forráskereső tanulmányai közben Szerémi és Verancsics kikerülte a figyelmét.

Szerző találóan rajzolja a módot, melyet Forgách a kölcsönzésnél követett. Kimutatja és táblázatban élénk állítja Forgách chronologiai tévedéseit. Ezekből kiderül, hogy a műnek mintegy $\frac{3}{5}$ része nem megbízható a chronologia szempontjából.

Kimutatja azt is, hogy a számbeli adatok is többször tévesek; a földrajzi adatok azonban eléggé megbízhatók. Érdekes a műnek azon része is, melyben szerző Forgách Commentárjainak a szavait, mondatrészeit és mondatait vizsgálja és ezek sajátosságait megállapítja.

A pályamű a maga egészében komoly, tudományos módszerrel készült, nagy fáradsággal és megfontolással írt munka. A dolgozat mindegyik része igazolja, hogy szerző tárgya körében egészen otthon van, tisztán lát s egészben véve helyesen ítél. Érdeme, hogy nemcsak az eddigi kutatások eredményeit egybefoglalja, hanem a kérdést új források kiderítésével és a hitelesség több bizonyítékának megállapításával előbbre is viszi. Az egyes hézagok kiegészítésével és a hibák kijavításával ezen dolgozathból érdemes irodalmi termék válik.

Mindezek alapján, mint szép sikerű, komoly tanulmányozásra valló és a kittüzött kérdést megoldó *munkának a pályadíj kiadását melegen ajánlom.*

Budapest, 1902 április 30.

Dr. BÉKEFI REMIG,
ny. r. tanár.

f)

Pályamunka, a középkori történelemből kitüzött, „*A francia királyi ház hódítási törekvései és hadjáratai Olaszország különböző államterületeire nézve, a XIII. századtól 1492-ig; történetpolitikai jellegük és összefüggésük szempontjából tárgyalva*” című pályakérdésre. Jeligéje: „Indeficienter.”

Száraz összeállítás a legszorosabban a tárgyra vonatkozó tényeknek. Minden egyes ténynél vagy legalább is minden ténycsoportnál a legközelebbi okok hűségesen regisztrálva, krónikaszerűen, az írói alkotásra törekvés legcsekélyebb nyoma nélkül. Jobbára német művekből dolgozott, föleresztve egy kis Muratori-val; a francia irodalomban s úgy látszik a nyelvben is igen kevésé tájékozott.

Ily philosophiai, történelmi és nyelvi fölszereléssel a középkori francia-olasz történelemből vett tárggyal nem lehet megbirkózni. Elismerem ugyan szerzőnek a szorgalmát, melyet a

rendkívül nagy thema megfejtésére fordított; művét azonban, a fenti okoknál fogva, egyetemi pályadíjra méltónak nem tartom.

Budapest, 1902 április 10.

Dr. BALLAGI ALADÁR.

Bir á l a t.

Az egyetemes középkori történelemből kitüzött pályadíjra beérkezett „Indeficienter“ jeligéjű munkának bírálata:

„A francia királyi ház hódítási törekvései és hadjáratai Olaszország különböző államterületeire nézve a XIII. századtól 1492-ig történet-politikai jellegük és összefüggésük szempontjából tárgyalva“ című pályakérdésre „Indeficienter“ jelige alatt egyetlen pályamű érkezett be.

Miként a cím is mutatja, nem annyira az egyes hadjáratok s expeditiók befolyásának részletes előadása képezte itt a feladatot, mint inkább a mozgalmak politikai jellegének, vagyis rugói és hatásainak előtűntetése; — továbbá azon összefüggésnek helyreállítása, mely ezen különböző időszakokban és viszonyok között alakult vállalatok között fenforog.

Jelen pályamunka e kitüzött synthetikus feladatokat kevésbé oldotta meg — a mi nem jelenti azt, hogy egyáltalában meg nem próbálkozott e megoldással. Ugyanis egyes vállalatok történetének vázolásánál azoknak politikai indokaira és jellegére mindig kiterjeszkedik; — de egységet, összefüggést ezen százados támadó és hódító hadi vállalatok szövevényében kimutatni már nem volt képes. Az igazság kedvéért azonban constatalnom kell, hogy a problémának illetén synthetikus tárgyalása magában a történet-irodalomban is, a jelentékeny részleges s adatszerű productio daczára, még vajmi ritka s a tanulói pályamunka értéke kizárólag ezen szempontból meg nem állapítható.

A pályamunka névtelen szerzője nyíltsággal kijelenti, miszerint a tárgyat magát közelebbről nem ismerte, midőn annak megfejtésére vállalkozott és hogy az alapismeretek elsajátítására volt szüksége, mielőtt annak feldolgozásához foghatott. Az előbbi pedig „sokkal több időt vett igénybe, mint a mennyi magának a themának kidolgozására maradt.“ Elfogadjuk ebbeli mentségét s az egész munka is arról tanusodik, hogy az friss, de buzgó és aránylag extensiv tanulmány gyümölcse inkább, mint egy érett eszmemenetnek gondos, lassú kidolgozása az alapos tényismeretnek érvényesítése mellett.

Ha e körülményt vesszük tekintetbe, valamint a kitzüött pályakérdésben rejlő jelentékeny nehézségeket, úgy nemcsak elnézéssel, de elismeréssel is fogjuk a dolgotat elbírálni.

Szerzője mindenekeelőtt az eseményeket, de a nemcsak a kultörténeti adatokat, hanem az egyes vállalatok alatt fennálló hatalmi s egyházpolitikai constellatióknak ismeretét igyekezett elsajátítani, önmaga előtt tisztázni. S ez már magában véve nem kis munkafeladat volt, ezen heterogén természetű és bonyolult előfeltételű vállalatok tekintetében. S ez mindenekefelett anyagilag és szellemileg nagy munkát képvisel. Némi ügyességgel és routine-nal, a melylyel a pályakezdő szerző nem bír, megkönnyíthette volna magának e munkát és csak a java feldolgozásokat olvasva el, ezekből meríthetett volna annyi tárgyismeretet, hogy esetleg ez alapon generalisáljon és könnyed előadásban bizonyos speculativ eredményeket próbáljon előadni. De a fiatal szerző ezt nem tette, a hálátlanabb, nehezebb és nehézkesebb véget választotta; — nehány fő tájékoztató munka mellett egyes forrásokat vett fel s önállóan elemezni, értékesíteni igyekezett (így a Muratori-féle *Script. Rer. Ital.* valamint a *Monum. Germ. Hist.* gyűjteményekből); — de az olasz-francia monographikus irodalom köréből kisebb-nagyobb feldolgozásokat és speciális anyaggyűjteményeket használt fel, a mi egyáltalában csak úgy vált lehetővé, hogy az évek alatt saját utánjárásommal ezeket a külföldről szereztettem volt be közkönyvtárunkba, a mire nézve dolgozatainak irodalmi jegyzékében részletesen beszámolt; mások, különösen némely francia monographikus mű, hiányoztak. Ha a részletekben minden egyes állítása és nézőpontja nem is mondható positive és absolute találónak, mégis el kell ismerni, hogy egyes nagy constellatiókról, mint Anjou Károly nápoly-szicíliai hódításáról s egész olaszországi állásáról, továbbá a francia pretendensek kísérleteiről a nagy egyház-szakadás korában egészben véve megfelelő képet ad.

Különben az ily természetű és tárgyú pályaműveknél első sorban a didaktikai és tanulmányi czélok és tekintetek a határozók, nem pedig a tiszta általános irodalmi criteriumok.

S ez a tanulmányi czél a szóban levő munkálatnál teljesen eléretett. Mert szerzője a későbbi középkori történetnek több százados epochairól szerzett áttekintést és ismereteket, melyek az utóbbi évek folyamán egyetemi előadások tárgyát nem képezték; saját munkájára s eligazodására volt utalva s azt derekasan teljesítette. Így, mint a bevezetésben írja, csak a pályamű előmunkálatai alatt tanult meg olaszul, hogy egyes kútfőket és modern feldolgozásokat megértse. Az apparátus, a melylyel dolgozott, egészben véve nagyobb, mint akárhány irodalmi igényekkel fellépő (magyar) dolgotat. És mindennek

van is nyoma és foganatja dolgozatában. Midőn ezek után a pályadíjnak odaitélését van szerencsém javaslatba hozni, azt elsősorban a tanusított gondos tanulmány s a teljesített becsület, értelmes munka elismerése gyanánt kérem kimondatni.

Budapest, 1902 május elején.

Dr. LÁNCZY GYULA.

9)

A beérkezett munka nagy szorgalomról tesz tanuságot és a kidolgozásban is a helyes úton halad.

Mindamellettt a szerző eljárása ellen igen lényeges kifogások is merülnek fel.

Szerző az egyes törvéncikkelyeket összehasonlítja más hasonló tartalmú, régiebb, egyházi vagy világi intézkedésekkel is, ez összehasonlítás alapján kimutatja, hogy itt átvétel történt, vagy hogy tárgyi vagy gondolati azonosság forog fenn.

Ez pedig még sem felel meg egészen a tudományos módszernek. Mert a középkorban, jogi téren, csak úgy dívott az átvétel, mint napjainkban, ha nem jobban. A latin nyelv általános használata lehetővé tette a szószerint való átvételt is. Ebből aztán az következik, hogy a hol ily szószerint való átvétel nem mutatható ki, a forrás legalább is kétséges. Mert ha az alemann vagy longobard törvény is bünteti a gyilkolást vagy a nőrablást, ebből direct-hatás még nem bizonyítható; hisz e bűnöket minden valamikép rendezett társadalom bünteti. Ha tehát szószerint való egyezés nincs, vagy a büntetés kimérése nem azonos, az átvétel semmikép sem bizonyítható.

Így természetesen a források jegyzéke, melyet szerző minden fejezet végén összeállít, tudományos szempontból igen erős reductiót kell hogy szenvedjen.

A viszonyok hozták magukkal, hogy az átvétel az egyházi törvényhozás terén sokkal könnyebb és könnyebben is kimutatható, mint a világi törvényhozás terén. Ezt szerző is érzi, de nem vonja le belőle azt a következtést, hogy annál erősebben kell a különbségeket, az eltéréseket fürkészní, mert a hazai viszonyok ismeretére nézve ezek tanulmánya a legtermékenyebb.

Túlságos sokat akarván bizonyítani, nem teszi meg a kellő megkülönböztetést a valódi és a csak valószínű hatás és a véletlen egyenes közt.

Különösen szembeűnő az a hibás eljárás Szent István egyik legfontosabb törvényénél: annál, mely a birtokok fölötti szabad rendelkezést állapít meg.

A szembeállított szövegek közül a longobard csak azt rendeli, hogy a nők férjeikkel együtt rendelkezhessenek birtokukkal, a bajor pedig azt, hogy az egyháznak is lehessen adni, ha az örökhagyó birtokait már megosztotta fiaival. A magyar ellenben a legáltalánosabb, minden lehető rendelkezési szabadságot magában foglaló s így ki van zárva, hogy bármelyiknek hatása lett volna reá.

Hanem egyenes hibákban, tévedésekben sincs hiány. A 75. lapon: ezért *tiltja* István, hogy ha a nemes valamelyik katonájától valamit elvett, adja vissza, világosan az ellenkezőt mondja szerző, mint a mit kellett volna. A 82. lapon világos, hogy a nisigoth törvény egészen másról szól, mint Szent Istváné.

Nagyobb hiba, mert a történet egész menetének félreértéseiről tanuskodó, az az állítás a 89. lapon, hogy a külföldön a papok kanonikus élete lazulni kezd (a XI. században). Ellenkezőleg a kanonokat csak akkor kezdik komolyan alkalmazni.

Hibás az 1090.-iki melfi zsinat összehasonlítása László I. 4-el, mert a magyar törvény a püspök házasságáról szól, a zsinat meg a papokéről.

Világosan rossz a fordítása a László I. 18-ban a ne scandalizetur-nak is (137. l.).

A consilium metense egy határozatának átírásában rossz textust használ s még kísérletet sem tesz javítására. Ott ugyanis a quibus *non* fruimur — helyett *nos* fruimur a helyes.

Végre az egész törvényt félreérti, midőn Kálmán I. 58. czikkelyét a magzathajtó asszonyokra érti. A magyar törvény csak gyermek-gyilkos anyákról szól, a másik bünt nem említi.

Mindent összevéve, a munka hiányai s tévedései mellett is, nemcsak nagy olvasottságot mutat, hanem előbbre is viszi a kérdést. Ezért a jutalmat kiadhatónak vélem, de azon feltétel alatt, hogy az itt megjelölt lényegesebb botlásokat szerző, munkája kiadása előtt lelkiismeretesen kijavítsa.

Budapest, 1902 ápril 27.

Dr. MARCZALI HENRIK,
ny. r. tanár.

Bírálati jelentés.

A magyar művelődéstörténetből kitüzött 34. sz. pályakérdésre, melynek címe: „*A Szent István, Szent László és Kálmán király korabeli törvények és zsinati határozatok forrásai, a hasonló vagy azonos helyek pontos feltüntetésével és párhuzamba állításával*“, jutalma meg a Schwartner-alapból 720 korona, — egy pályamű érkezett be ezen jeligével: „...regale ornamentum scis esse maximum antecessorum sequi leges“ (De morum Institutione cap. VIII). Terjedelme 302 negyedréti lap.

Nemzetünk történetének kiválóan fontos és alapvető része azon kérdés megoldása, hogy nemzetünk a királyság megalapításával és a kereszténység fölvetelével miként indult meg a fejlődés útján. Erre a szabatos és biztos feleletet csak akkor lehet megadni, ha a történelmi kritika megállapítja, vajjon XI. századi törvényhozásunk mily alapokra épített? mennyit és honnét kölcsönzött? az idegenből átvett intézkedéseket mennyire alakította át és idomította a nemzet szelleméhez és viszonyaihoz? s végül mi sarjadzott ki magából a nemzet életéből, minden idegen hatás kizárásával?

A kitüzött pályatételnek feladata volt ezen kérdésekre megadni a feleletet.

Szerző ezen nagy, határozottan tudományos értékű feladat megoldásához komolyan hozzálátott. Áttanulmányozta a nyugateurópai törvényhozás rendszerét és alkotásait. Nagy elismeréssel emelem ki azt a lelkiismeretes munkálkodást, melylyel a capitulárek, a barbár törvények, a nyugati és keleti egyházi zsinati határozatok rengeteg tömegét átvizsgálta. Ily nagy odaadást és buzgalmat követelő munka nem is maradt megfelelő eredmény nélkül.

Bevezetésül szerző „A törvényhozás külföldön és hazánkban“ cím alatt (1—15. l.) fejtegeti, miként jutott nemzetünk közelebbi viszonyba nyugattal; az európai jogtörténet mai színvonalán, közben saját kutatásait is értékesítve, bemutatja a nyugateurópai törvényhozás módját s ezzel egybe hasonlítja a magyart.

Ezen általános tájékozás után rátér tulajdonképeni feladatának megoldására. Sorra veszi XI. századi törvényeinket és zsinati határozatainkat és keresi, hogy a külföld törvényhozá-

sának melyik határozata lehetett forrása a mi törvényünknek vagy zsinati határozatunknak. Ezen fürkésző munkát igazán vizsla szemekkel, gondos figyelemmel végezte el.

Módszere helyes. Az egyes törvénytörzsekkel és zsinati határozatokkal szembeállítja azon külföldi intézkedést, a melyet azok forrásának tart. Megemlíti azt is, hogy eddig már kik derítették ki egyik-másik törvénynek a forrását. Ez a tudomány szempontjából fontos, mert előttünk áll a kérdés történeti fejlődése.

A Kálmán király korabeli törvényhozás egy részének leszámításával, szerző úgy jár el, hogy midőn hazai törvényeinket és zsinati határozatainkat az általa kiderített forrásokkal szembeállítja, előzetesen rövidke magyarázatot csatol az illető helyhez s azután megállapítja a rokonságot a forrás és az átvett kölcsönzés között. Ezen műveletben szerző óvatos, körültekintő és nem túlzó. Megmondja világosan, hogy a forrás és a kölcsönzés között a viszony bensősége mekkora. Pontosan megállapítja, hogy szó szerinti, gondolati, tárgyi vagy csak célban nyilvánuló rokonság, avagy azonosság van a magyar és a külföldi törvényhozás alkotásai között.

A pályaműnek — a célhoz mérten — magvát igazán becses s a tudomány szempontjából is nagyon értékes részét azok a párhuzamos egybevetések alkotják, melyekben szerző feltárja kutatásának eredményeit s szemmel láthatólag igazolja, hogy a magyar törvényhozás ezen és ezen intézkedést a külföldi törvényhozásnak ezen és ezen határozatából vette, — részint egész terjedelemben, részint tárgyában, részint gondolatban, részint céljában. Alig egy-két helyen van nyoma a tévedésnek. Így pl. az esztergomi zsinatnak a plebániáhozról szóló rendelkezését nem volna szabad egybevetni a plebánia területén való lakással (181—183. l.).

Szerző munkájával szép sikert ért el. Azt a keveset, a mit XI. századi törvényeink és zsinati határozataink forrásairól tudtunk, az eredmények egész sorozatával gazdagította. Nagy örömmel olvassuk a dolgozat 82., 83., 160., 161., 233—235., 295. és 296. lapjain tanulmánya eredményeinek összegezését. Ezek az összeállítások egy tekintetre feltárják a pályamunka igazi tudományos értékét. Szerző ezen művével a tudománynak

tisztes szolgálatot végezett, midőn egész sorozatát kifürkészte azon szálaknak, melyek nemzetünket államélete kezdő korszakában Nyugat-Európához fűzték. Ha szerző kutatásának eredményei majd napvilágot látnak, — a mit hazai tudományosságunk szempontjából igen kívánatosnak, sőt szükségesnek tartok — akkor nemzetünk életének nem egy mozzanatára találnak majd meggyőző adatot azok is, a kik a magyar nemzet életét az európai népektől elszakítva, vagy legalább is távoli vonatkozásban szokták szemlélni.

Ezen időpontra természetesen szerző is még kiegészíti a dolgozatát azon magyarázatokkal és a rokonság fokát megállapító megjegyzésekkel, melyeket az első esztergomi zsinattól kezdve ezúttal — mint maga mondja — az idő rövidsége miatt nem egészen és nem mindenütt közölhetett. A fődolgot, a források kiderítésének munkáját azonban itt is, tehát egész dolgozatában elvégezte.

Az első esztergomi zsinatot elég alapos megokolással Kálmán korába teszi. A görög kánonok hatását is jól fejtegeti.

Az már azonban hiba, hogy a leányrablásról szólóban a *szülők* akarát kihagyta (56. l.). A házasság felbonthatóságáról (60. l.) meg nem egész szabatosan szól.

Szerző a rá várakozó feladatot becsülettel megoldotta. Hossz és alapos tanulmányozással, odaadó szorgalommal, éber figyelemmel, józan kritikával olyan munkát adott be, a mely mint plyamű fényes sikerű; de még több ennél, abszolút értékű tudományos munka, melynek egykor tisztes hely jut a magyar történetiadalomban.

Mirlezek alapján *a legmelegebben ajánlom, hogy ezen derék pályaműnek a jutalmat kiadni méltóztassék.*

Budapest, 1902 április hó 14-én.

Dr. BÉKEFI REMIG,
ny. r. tanár.

h)

A keresztény műarchaeológiából az 1901/2. tanévre kiírt következő párákérdésre: „Kivántatik Budapest székesfőváros középkori műelékéinek ismertetése autopsia alapján, a szak-

irodalom adatainak felhasználásával“ a kitűzött határidőre egy pályamű érkezett „Budapest középkori egyházi műemlékei czímmel“, „Jött az árvíz, a szelek fúttak és — ama házra rohantak; de nem dőlt össze. (Máté 7, 27.)“ jelígével.

A 114 negyedréti írott lapra terjedő mű szerzője érdemes munkát végzett. Ha nem is meríti ki tárgyát, de teljes tájékozottságra valló módon tüzetesen foglalkozik vele és takaros tanulmányában elég sikerült képét nyújtja a pesti (12—20. lap) és a budavári főtemplomnak (51—97. lap), valamint a Margitszigeten levő középkori romoknak, végül a domonkosok és ferencziek (ma helyőrségi) budai temploma maradványainak.

Értekezéséből kitűnik, hogy szerző ezen emlékeket autopsia alapján ismeri és ítéleteiben nem egy helyütt önállóságot árul el. Így pl. ott, a hol egészséges kritika tárgyává teszi (90—91. lap) a budavári főtemplom elhibázott polychrom kifestését. Csak ritkán esik meg rajta valamelyes visszatetszést keltő apró botlás. Tárgyalás közben egész ügyesen szövi be előadásába a laikus olvasók kedvéért nemcsak az építészeti stílek, különböző részek, de egyéb idevágó hasznos tudnivalók rövid magyarázatát is.

A műszavak alkalmazásában otthonos, sőt itt-ott önállóságra vallólag a hibásak helyett újakat is ajánl. (Pl. a *Fale-t SCHULCZ FERENCZ „toronyfi”*-nak írta, szerző „fióktornyot” használ, mely a nyelv szellemének is jobban megfelel.)

Némi hiánytúl említhető, hogy a szakirodalmat az általa tárgyalt emlékeknél röviden és cumulative sorolja fel. Helyesebben cselekszi vala — és az értekezés netán közététele esetén ezt tőle méltán el is várjuk — ha mindenütt pontos idézetekkel látja el, kivált történeti vonatkozású állásait és behatóbb tájékoztatás céljából, az emlékekről vett néretekkel teszi még érdekesebbé tanulmányát.

A munka szerzőjében az archaeologia művelésce hivatott ifju író látok, a ki kifejezéseiben szabatos, rondataiban kerekded, nyelvezetében magyaros, irányában több helyütt emelkedett. — Ezenfelül — ha a szöveg közzé igtatott gyakorlott kézre valló tollrajzok a szerzőtől származnak — csak örvendenem lehet, hogy e készültsége hathatós segítségére leendő további archaeologiai kutatásaiban, a hazai emlékek tanulmányozásában.

Mindezek alapján, a Budapest székesfőváros jubiláris alapjából kitűzött 100 (száz) korona pályadíjat szerző részére kiadni javaslom.

Kelt Budapesten, 1902. április 16.

Dr. CZOBOR BÉLA,

a keresztény archaeologia ny. rk. tanára.

Pályakérdés a keresztény műarchaeológiából. 1901/2. tanév.
„Kivántatik Budapest székesfőváros középkori műemlékeinek ismertetése autopsia alapján a szakirodalom adatainak fölhasználásával.“

Érkezett egy pályamű.

Alulírt második bíráló mindenben hozzájárulok ahhoz, a mit bíráló társam a pályaműről bírálatában mondott. Ennek következtében azt aláírással elláttam.

Dr. PASTEINER GYULA,

ny. r. tanár.

i)

A címertani kérdésre (*Természetes ábrázolás az 1526 előtti magyar címerekben*. Jutalma a Pasquich-alapból 140 K.) beérkezett két pályamunka:

1. Jelige: Auch des Wappen nette Schilder etc. (Schiller.)
2. Jelige: In virtute nobilitas bírálata.

A címertanból kitűzött pályakérdésre (*Természetes ábrázolás az 1526 előtti magyar címerekben*) két pályamunka érkezett.

A kérdés lényege az volt, hogy a pályázó példákkal tüntesse föl a magyar heraldikának azt a korán nyilvánuló sajátosságát, mely a stilizált alakot természetessé változtatja, a herold alakból természeti tárgyat csinál; és egy lépéssel tovább menve, világosan szóló szimbolizmust, értelmet ad a címérképnek. E kérdés tisztázására van anyag bőven; kiadott címérképeink hosszú sorozatában, a pecsétek címereiben talál az érdeklődő elég mozzanatot, melyet e kérdés megvilágításához felhasználhat.

A két pályamű közül csak az egyiknek sikerül a vállalkozás.

Az 1. sz. pályamű (jeligéje: Auch des Wappen nette Schilder etc.) gyöngye kis vázlat. Bevezetése zavaros, nem a

kérdéshez tartozó. Hibákkal teljes (pl. a zürichi címertekercset a XV. század első felére teszi). Sorra veszi a képeket, melyek a címerekben láthatók (emberi alak, négylábú állatok, madárvilág stb.), kiemeli ugyan egyiknél-másiknál a szokásos stilizálástól való eltérést, de az egész inkább egyszerű felsorolás minden kritika, idézés és következtetés nélkül. A címerek blazonálásánál nagyon is ragaszkodik, gyakran szóról-szóra, a nyomtatásban megjelent leírásokhoz a nélkül, hogy idézné. Sphragistikai anyagot nem használ föl, a Siebmacher-féle címergyűjteményt, mely e kérdés megvilágításához nélkülözhetetlen, nem ismeri. Nincs tisztában a heraldika lényegével; magával a kitűzött kérdéssel sem. A pályamű egy colloquiumi írásbeli dolgozat színvonalát sem üti meg.

Ellenben a 2. sz. dolgozat (jeligéje: *In virtute nobilitas*) a kérdés megoldásához nagy szorgalommal, ambitioval, alapos heraldikai tudással, a szakirodalom ismeretével és felhasználásával fogott hozzá, sőt még levéltári kutatásokat is végzett, kiadatlan anyagot is felhasznált.

Bevezetésében vannak merész mondások, pl. hogy eleintén oly tárgyak szolgáltak címerül, melyek az illető keresztényi érületének voltak kifejezői; de csakhamar tárgyra tér és annál is marad.

A magyar címerekben nyilvánuló természetes ábrázolásra való törekvést három szempont szerint csoportosítva tárgyalja: 1. a pajzsban lebegő alakok alátámasztása; ide érti különösen az emberi kar szerepét, minek jobb lett volna külön fejezetet szentelni, mert ez a magyar heraldika egyik specialitása; 2. a kivitelben nyilvánuló természetesség; 3. jelenetek és jelentéses címerek, melyeknek csoportja a legnagyobb. Minden mondatát példákkal bőven és meggyőzően igazolja, ismeri és felhasználja a pecsétekben rejlő tanulságos anyagot.

Szorgalma, tárgyi ismeretei, feldolgozási módja, a gyakran nyilvánuló pongyolaság és hibás következtetések dacára, megérdemlik a teljes elismerést. Ezért a jutalom a 2. sz. dolgozatnak feltétlenül kiadandó.

Budapesten, 1902. április 11.

FEJÉRPATAKY LÁSZLÓ,
ny. r. tanár.

A címertanból kitűzött, „a természetes ábrázolás az 1526. év előtti magyar címerekben“ című, 36. számú pályakérdésre, melynek jutalma a Pasquich-alapból 140 korona, két pályamű érkezett.

Az 1. számú dolgozat jeligéje: „Auch des Wappen nette Schilder etc.“ Schiller. Terjedelme 68 negyedréti oldal.

A bevezetés után, „Történet, irodalom és anyag“ címen főleg dolgozatról beszél; s ezután rátér a címerek képek heraldikai stílizálására és természetes ábrázolására. Szerző a kérdést nem helyesen fogta fel. Mert egyszerűen csak leírja, hogy a címerek képekben előfordul az ember alakja, a ruha, a fegyverzet, a négylábú állatok, a madár- és növényvilág alakjai, a képzeleti alakok, az égi testek, a természeti tünemények és a mesterséges alakok. Ezen jelenségeket azonban a feladat szempontjából nem vizsgálja és nem értelmezi. Szerző a kérdés tanulmányozásához nem fogott kellő heraldikai tájékozottsággal. A feladat megoldásához szükséges forrásokat nem ismeri, s így természetesen nem is értékesíti. A használt forrásokat meg nem idézi, jóllehet elég szolgailag merített belőlök. Szerzőnek a tudományos módszer követelményeiről fogalma sincs.

Mivel tehát a pályamű a kitűzött tételt nem oldja meg, a pályadíj kiadását nem ajánlom.

*

A 2. számú dolgozat jeligéje: „In virtute nobilitas.“ Terjedelme 86 negyedréti oldal.

A magyar címerek képekben a természetes ábrázolás kifejlődését szerző a magyarnak a természetes felé törekvő gondolkodásmódjából magyarázza, kapcsolatban nem egyszer a heraldika nem értésével. Néhány vonással, de példákkal igazolva, fejtegeti a magyar heraldika fejlődésének főbb irányait. Ezután a címerek természetes ábrázolásait ezen három csoportba foglalja: A paizsban lebegő alakok alátámasztása; a kivitelben nyilvánuló természetesség; a compositioban és a kivitelben nyilvánuló természetesség. Mindegyik csoportnak jelenségeit részletesen felsorolja s példákkal megvilágosítja. Adatait jó, megbízható forrásból meríti; a kiadott anyagot felhasználta; sőt még kiadatlan oklevelek adataival is értékesítette tanul-

mányát. Levéltári kutatásai közben címeres pecsétet is talált. S egyáltalán a pecséttan tanulságait is felhasználta a kérdés megoldásánál.

Fejtegeti a címerképek művelődéstörténeti jelentőségét is, de hangsúlyozza az óvatosságot, melyet azok felhasználásánál alkalmaznunk kell. Jól jegyzi meg, hogy címerképeink jórészt összefüggnek a nemzeti élettel, s így rajtuk az igazi nemesi foglalkozás, a harc, a vadászat és a szórakozás jelenik meg.

Szerző helyes módszerrel dolgozik; állításait pontosan támogatja a kútfő megnevezésével és lelkiismeretes idézésével.

A dolgozat teste azonban kissé laza. Helyén lett volna a szabatosabb tagolás és több helyütt világosabb formulázása az állításoknak.

Mivel szerző dolgozata a maga egészében a pályatételt helyesen megoldja, *a pályadíj kiadását ajánlom.*

Budapest, 1902. április 30.

Dr. BÉKEFI REMIG,

ny. r. tanár.

j)

Jelentés a „Veritas“ jeligéjű: „*A végtelenben fekvő képzetes körpontok analitikai elmélete és jelentősége*“ cz. matematikai pályamunkáról.

A pályamunka a projectiv coordináták megállapításával foglalkozik az egy-, két- és háromdimenziós sokaságban; ezzel kapcsolatban megállapítja a végtelenben levő egyenest, a végtelenben levő képzetes körpontokat, a végtelenben levő síkot és a képzetes gömbi kört. Az értekezés legfőbb része a síkbeli, valamint a térbeli metrika alapvetése a képzetes körpontok és a képzetes gömbi kör segítségével.

Tárgyát nem meríti ugyan ki, a képzetes körpontok jelentőségéről nem nyújt elég világos képet, (így pl. a másodrendű görbék focalis tulajdonságainak a képzetes körpontokkal kapcsolatos tárgyalására nem is reflectál), a projectiv geometriai alapvetés szélesebb mederben folyik, semmint okvetlenül szükséges lett volna, önálló eredményeket a munkálat nem tartal-

maz; de az újabb geometriai módszerekben, a projectiv geometriai vizsgálatokban, valamint a különböző geometriai rendszerek csoportelméleti felfogásában elég széles ismereten és nagy olvasottságon alapuló járatosságot tüntet fel, miért is a munkát jutalmazásra föltétlenül ajánljuk.

Budapesten, 1902. évi május hó 3-án.

Dr. SCHOLTZ ÁGOST.

Dr. BEKE MANÓ,

ny. r. t.

k)

Tekintetes Bölcsészeti Kar!

A kosmographiából másodizben a „*Mars és a Föld összehasonlító topographiájára*“ kitűzve volt pályadíjra egyetlen pályamunka érkezett be: „*L'astronomie est la plus magnifique des sciences, parce qu'elle se complique d'une certaine quantité de divination* Vic. Hugo“ jelige alatt.

E pályamunka 148 folio oldalon: I. A Mars topographiájának történetét, II. A Mars felszínét, III. A Mars fehér területeit, IV. A Mars sötét területeit, V. Az átmeneti területeket, VI. A világos területeket írja le és több szövegek közti rajzvázlaton kívül egy gondosan szerkesztett térképen a Mars felületét ábrázolja, egy második térképen pedig a Föld oczeánjait és földsegeit adja.

Szorgalmas, lelkiismeretes és nagy tárgyszeretettel írt munka ez; szerzője igen széleskörű nyelvismerettel vette figyelembe az idevágó angol, francia, német és olasz irodalmat. A pályamunka szerzője maga aligha figyelhette meg a Marst, talán nem is szakbeli csillagász ő; azonban a kitűzött feladatot teljesen átértette, gondosan áttanulmányozta a tárgy nagy irodalmát és a Marsról olyan monographiát írt, mely akár milyen magas követelményekkel szemben is megállja helyét. A magam disciplinái szempontjából különösen kiemelem, hogy a III. fejezet 2. része, mely a Mars és a Föld hósüvegeit összehasonlítja, valamint a IV. fejezet, mely a Mars csatornáit

ról, tavairól, tengereiről szól, a szerzőnek a fizikai földrajzban való jártasságát is bizonyítja.

Az egész munka józan ítélőtehetségről tanuskodik, a mi csakis az astrofizika és a fizikai földrajz tanainak alapos ismeretén alapulhat.

Örömmel mutatok reá még arra is, hogy a pályamunka választékos nyelvezettel és eleven érdeklődést keltő előadással van írva.

Nyilvánvaló ezek után, hogy a Mars topographiájáról írt „L'astronomie est la plus magnifique des sciences —“ jeligéjű munkát a fővárosi jubiláris alaphól kitűzött 100-koronás jutalomdíjra feltétlenül érdemesnek ítélem.

Budapesten, 1902. április hó 22-én.

Dr. LÓCZY LAJOS.

Tekintetes Bölcsészeti Kar!

A kosmographiából másodízben „*A Mars és a Föld összehasonlító topographiája*“ czímen 38. sz. a. hirdetett pályatételre „L'astronomie est la plus magnifique des sciences, parce qu'elle se complique d'une certaine quantité de divination“ jeligével egyetlenegy pályamunka érkezett be. Terjedelme 148 folio lap; két térkép és néhány szövegközi rajz kíséri.

Első sorban igen élénk, stylarisan szép és nagy terjedelme mellett is a figyelmet állandóan lekötő areographiával van dolgunk, mely fiatal szerzőnél meglepően gondos és körültekintő forrástanulmány alapján készült. Egyetlen számbavehető munkát vagy folyóiratot sem ismerek, melyet a szerző figyelmen kívül hagyott volna s legfőljebb az az egy szemrehányás tehető, hogy a Mars physikai világát feltáró gáz- és hőelméleti dolgozatok eredményei egyszerű pár soros jegyzetben sűrítettettek össze.

A marstopographia története sikerülten van összefoglalva, egy lényeges tény sem maradt ki s a leírásban a legaprólékosabb megfigyelés is ellenőrizhető. Biztos kézzel választja ki és csoportosítja ügyesen a lényeges adatokat, a megfigyelési és mérési módszereket teljesen érti s csak itt-ott egy műkifejezés-

nek nem teljesen hű fordítása mutatja, hogy nem kész szakemberrel van dolgunk.

Nem tagadható, hogy a kitüzött téma a marsfelület némileg még határozatlan rajzai folytán igen könnyen a képzelet és a föltevés terére ragadja a vele foglalkozót. Annál inkább kell dicsérve kiemelnem, hogy a szerző fiatal embernél teljességgel szokatlan objektivitással ítél és következtet, és a legcsábítóbb alkalomnak sem enged. Sőt a geomorphismustól való félelme valósággal feszélyezi a két bolygó topographiai összehasonlításában, úgy hogy csupán a legbiztosabb tények köréből, a sarki jégmezőkről mer mélyebbremerő párhuzamot vonni. Pedig kétségtelen, hogy a biztosabban körülvonalozható kontinensek fejlettsége ma már megállapítható és a Földével összehasonlítható; e számadatok a Marson végbemenő árapály jelenségekkel együtt — a melyekről az értekezésben szintén nincs szó — biztosabb útmutatást adnak a bolygó relativ korára, mint a Kant-Laplace-féle föltevésre való egyszerű hivatkozás.

Így a feladat végleges megoldását azon két térkép összehasonlítására hárítja, melyet egyenlő méretben és hasonló láthatósági viszonyok között a Marsról és a Földről fölvett. A marsbeli térkép nem másolat, hanem a meglevő, szétszórt megfigyelések és vázlatok gondos birálatán alapuló synthetikus kép, mely a dolgozat befejezése után a Bulletin de la Société Astronomique de France 1902 márczius 10-iki számában közölt Mars-térképpel igen szépen egyezik.

Habár az elmondottak szerint a feladatot *teljesen* megoldottnak nem tartom, oly szép, szerző nyelvismereteit is dicsérő s haszonnal olvasható munkával van dolgunk, hogy a L'astronomie . . . etc" jeligés munka szerzőjének a fővárosi jubiláris alaptól hirdetett százkoronás jutalomdíjat okvetlenül kiadandónak vélem.

Budapesten, 1902. április 14-én.

Dr. KÖVESLIGETHY RADÓ,

ny. rk. tanár.

1)

A „Hyacinth“ jellegű ásványtani pályamű, melynek címe „Az Új dél-walesi Hyacinth kristálytani vizsgálatai“, 13 lapra írt munka, a melyhez 7 tábla rajz van mellékelve. Szerző a bevezetés után, a melyben előadja, hogy mit tudunk az irodalom alapján az Új dél-walesi Zirkonokról és megemlíti, hogy az általa vizsgált anyag Mudgeeről származik, mely egy Ausztráliának délkeleti részében fekvő város és kiemeli, hogy ezek a Zirkonok eddig még nem vizsgáltattak meg. Azután áttér a kristályok külső sajátságainak leírására és különösen behatóan foglalkozik ezek morphologiai sajátságaival. Pontos távcsöves reflexiogoniometerrel történt mérések alapján kimutatja, hogy a kristályok alakjaiban hat forma vesz részt, a melyek különféle módon kombinálódnak, a mely kombinációkat le is írja. Egy táblázatban adja az általa mért szögeket összehasonlítva a Haidinger tengelyarányából számított szögadatokkal. Szerző a kristályok fajsúlyát is meghatározta és meg lehetős nagynak találta.

A csinosan rajzolt kristályok helyesen vannak construálva és pedig 4 e termőhelyről származóknak kombinációja, az 5. táblán pedig az alakok elhelyezését a stereografikus projekción tünteti fel. Végre megemlítem, hogy két általa vizsgált ceyloni Zirkonnak kombinációját rajzolja le a 6. és 7. táblán. Kifogásolni legfőljebb a „Hyacinth“ elnevezést lehetne, mely a magyar „Jácint“ névvel lenne fölcserélendő.

A dolgozat, mely ugyan ismert módszerekkel történt vizsgálatok eredménye, de helyes és pontos megfigyeléseket tartalmaz, melyek a tudományra nézve újak, megérdemli, hogy a pályadíjjal kitüntetessék.

Budapesten, 1902. évi április 20-án.

Dr. KRENNER JÓZSEF,
egyet. tanár.

Véleményes jelentés a „Hyacinth“ jelige alatt karunkhoz beérkezett ásványtani pályamunkáról.

E pályamunkának tárgya: „Az új dél-walesi Hyacinth kristálytani vizsgálata“. Szövege 13 oldalra terjed. A mellékelt kristályrajzok 7 táblát foglalnak el.

A szövegben röviden, világosan és szabatosan le van írva mindaz, a mit szerző a vizsgált kristályokról megállapíthatott; a mellékelt táblákon pedig csinosan és pontosan le vannak rajzolva a kristályokon észlelt kombinációk, többnyire ferde, csak 1 egyenes vetületben és egy gömb projekcióban össze vannak foglalva az észlelt összes formák. Miután az alkalmazott vizsgálati módszerek és eszközök a célnak teljesen megfelelők voltak: a szerzőnek a tudományra új vizsgálati eredményei megbízhatóknak és helyeseknek mondhatók.

Mindezeknél fogva a pályamunkának szerzőjét a pályadíjra érdemesnek tartom.

Budapest, 1902. évi ápril hó 12-én.

Dr. KOCH ANTAL,

a föld- és őslénytani ny. r. tanára

A BUDAPESTI KIRÁLYI MAGYAR

TUDOMÁNY-EGYETEMNEK JUTALOMTÉTELEI

AZ 1902/903. TANÉVRE.

I.

A hittudományi karéi.

1.

Instituatur accurata actus fidei theologiae interni analysis quoad suam materiam, formam, subiectum, praeambula et proprietates, expositis oportune ubique theologorum controversiis et refutatis doctrinae catholicae contrariis erroribus.

Jutalma: a Pasquich-alapból 140 korona.

2.

Enarretur accurate vita s. Adalberti Pragensis discutiaturque, quas inclitus martyr in conversione Hungarorum habuerit partes.

Jutalma: a Pasquich-alapból 140 korona.

3.

Exponantur et diiudicentur praecipuae theoriae de constitutione corporum anorganicorum.

Jutalma: a Fogarasi-alapból 100 korona.

II.

A jog- és államtudományi karéi.

4.

A magyar jogtörténetből.

(Másodszor kitűzve.)

Fejtsék ki önálló forrástanulmányok alapján a magyar szerződési jog története Werbőczy koráig.

Jutalma: a Senger Katalin-alapból 520 korona.

5.

Az alkotmányi politika köréből.

(Először kitűzve.)

A parlamentek költségvetési jogának természete, határai, tekintettel a monarchikus és köztársasági államok alkotmányaira,
Jutalma: a Schwartner-alapból 720 korona.

6.

A bűnvádi eljárási jogból.

(Először kitűzve.)

Dolgoztassanak fel rendszeresen a bűnvádi perrendtartásnak a felebbezést tárgyazo rendelkezései.

Jutalma: a Pauler-alapból 160 korona.

7.

A római jogból.

(Először kitűzve.)

A periculum a vétel esetében a pandekták alapján, tekintettel a magyar kereskedelmi jogra.

Jutalma: a Pasquich-alapból 210 korona.

8.

Az egyházi jogból.

(Először kitűzve.)

Az egyházi hatalom kettős vagy hármias felosztása felel-e meg inkább a katolikus egyház alkotmányának?

Jutalma: a Pasquich-alapból 210 korona.

9.

A nemzetgazdaságtanból.

(Először kitűzve.)

Fejtessenek ki Marx Károly tanai és azoknak bölcséleti alapja.

Jutalma: a Pasquich-alapból 420 korona.

II.

Az orvostudományi karéi.

10.

Boncztanból.

Kivántatik a férfi-húgycső szövettanának és fejlődésének revisiója. A készítmények az I. sz. anatómiai intézet tulajdonát képezendik.

Jutalma: a Senger-alapból 520 korona.

Határidő: 1903 márczius 31.

11.

(Meghosszabbítás.)

Vizsgáltassanak meg és irassanak le a környéki idegvégződések finomabb anatómiai viszonyai.

A melléklendő anatómiai és mikroszkopi készítmények a II. sz. anatómiai intézet birtokába mennek át.

Jutalma: a Pasquich-alapból 140 korona.

Határidő: 1903 márczius 31.

12.

Az élettanból.

Megvizsgálandó a szájnyál szerves alkatrészeinek mennyisége különböző életviszonyok között, nevezetesen függőleg a táplálkozástól, a táplálék minőségétől és mennyiségétől, nyugalom és munkától, a nap időszakától stb.

Jutalma: a Senger-alapból 520 korona.

Határidő: 1903 márczius 31.

13.

Az általános kór- és gyógytanból.

Tétessenek kísérletek a labyrinthból kiinduló szédülés idegmechanismusára vonatkozólag.

Jutalma: a Högyes-féle alapból 140 korona.

Határidő: 1903 márczius 31.

14.

A kórszövettanból.

Milyen szövettani változások jönnek létre az emphysema interstitialénál a tüdő légüreséi szakadása folytán, és mennyiben változik a tüdő rugalmas szövege az idült tüdőgyulladásoknál.

Jutalma: az Arányi-alapból 120 korona.

Határidő: 1903 márczius 31.

15.

A kórszövettanból.

Vizsgáltassanak meg a saválló bacillusok biológiai sajátosságai az állati szervezetben és a tenyészetekben (zsírtartalom, tuberculin-képzés, tuberculin-reakció stb. tekintetében).

Jutalma: az Arányi-alapból 120 korona.

Határidő: 1903 márczius 31.

16.

(Meghosszabbítás.)

Vizsgáltassanak meg fertőző bántalmak okozta kórszöveti elváltozások a lépben. Készítmények melléklendők.

Jutalma: az Arányi-alapból 120 korona.

Határidő: 1903 márczius 31.

17.

A belgyógyászatból.

(Meghosszabbítás.)

Vizsgáltassanak meg Röntgen-sugarak segélyével a mellkasi szervek ép és kóros állapotban.

Jutalma: a Senger-alapból 520 korona.

Határidő: 1903 márczius 31.

18.

A sebészetből.

(Meghosszabbítás.)

Tanulmányoztassanak a gümös ízületi gyulladások sebész-orthopaediai kezelésének értéke és eredményei.

Jutalma: a Pasquich-alapból 140 korona.

Határidő: 1903 márczius 31.

19.

A szülészetből.

(Meghosszabbítás.)

Tanulmányoztassanak klinikai és kórszövettani alapon a méh szöveti szerkezetében azok az elváltozások, melyek a szülés alatti méhrepedésekre hajlamosítanak.

Jutalma: a Pasquich-alapból 140 korona.

Határidő: 1903 márczius 31.

20.

(Másodszor meghosszabbítva.)

Tanulmányoztassanak a gyermekágyi betegségek kóroki tényezői klinikai és bakteriologiai alapokon.

Jutalma: a Senger-alapból 520 korona.

Határidő: 1903 márczius 31.

21.

Az elmekórtanból.

Az elmebetegекnél található testi tünetek és azok értéke a diagnosis szempontjából.

Jutalma: a Pasquich-alapból 140 korona.

Határidő: 1903 márczius 31.

22.

A közegészségtanból.

Vizsgáltassanak egyes fontosabb ásványi eredetű, valamint szerves fertőtelenítő szerek hatása sarjadzó és hasadó gombákra, valamint egyes enzymekre is azon irányban, hogy az említett fertőtelenítő szerek mikroorganizmusok protoplazmájával vagy burkával illetőleg az enzymeekkel képeznek-e vegyületeket.

Jutalma: a Pasquich-alapból 140 korona.

Határidő: 1903 márczius 31.

23.

A bőr- és bujakórtanból.

Fejtegettessenek önálló szövettani vizsgálatok alapján azok az elváltozások, melyeket az acut és chronikus eccemákban szenved el az emberi bőr.

Jutalma: a Pasquich-alapból 140 korona.

Határidő: 1903 márczius 31.

24.

A közegészségktanból.

(Másodszer meghosszabbítva.)

A bacillus enteritidis sporogenes előfordulása élelmi szerekben és vízben.

Jutalma: a Senger-alapból 520 korona.

Határidő: 1903 márczius 31.

25.

A törv. orvostanból.

(Másodszer meghosszabbítva.)

Az 1880-tól 1900. év végéig terjedő húsz évre állíttassék egybe a Budapesten végzett hivatalos bonczolások általános statisztikája; dolgoztassék ki külön-külön az orvosrendőri és törvényszéki orvosi bonczolások részletes statisztikája, s utóbbi alapján tanulmányoztassék a halálokok és halálnemek szerint az okbeli viszony az erőszakos halálnemek szaporodása és Budapest fejlődési viszonyai között.

A dolgozat anyagául a budapesti m. kir. tudomány-egyetemi törv. orvostani intézet irattára veendő.

Jutalma: a Senger-alapból 520 korona.

Határidő: 1903 márczius 31.

26.

A belgyógyászatból.

Vizsgáltassanak a változások, a melyek egyrésről az idült tüdőtuberculosisnak, másrésről a heveny rostonyás tüdőgyuladásnak és a hasi hagymáznak lefolyása alatt létrejönnek; a) a vörös vérsejtek izotonikus coefficienseiben; b) a vér és vérsavó osmotikus nyomásában.

Jutalma: a Korányi Frigyes-féle belklinikai kísérleti pályadíj-alapból 200 korona.

Határidő: 1903 márczius 31.

27.

A szövettanból.

Vizsgáltassanak meg szövettanilag az ízületi üregek bolyhai és az úgynevezett ízületi testecskék a legújabb módszerek alapján.

A mikroszkopos készítmények a II. számú anatómiai intézet tulajdonába mennek át.

Jutalma: a Margó-alapból 100 korona.

Határidő: 1903 márczius 31.

IV.

A bölcsészettudományi karéi.

28.

Aesthetika.

(Harmadszor.)

Henszlmann Imre művészeti elméletének ismertetése.

Jutalma: a Pasquich-alapból 105 korona.

Benyújtás határnapja: 1903. évi márczius hó 31.

29.

Paedagogia.

Wolf Frigyes Ágost jelentősége a nevelés történetében.

Jutalma: a Pasquich-alapból 105 korona.

Benyújtás határnapja: 1903. évi márczius 31.

30.

Classica philologia.

Az Aristoteles-féle *πολιτεία Ἀθηναίων* hitelessége és értéke.

Jutalma: a Pasquich-alapból 105 korona.

Benyújtás határnapja: 1903. évi márczius hó 31.

31.

Ural-altaji összehasonlító nyelvészet.

Kivántatik a vogul nyelv szóképztana, bőséges példatárral.

Jutalma: a Pasquich-alapból 105 korona.

Benyújtás határnapja: 1903. évi márczius hó 31.

32.

Német nyelvészet.

Valamely hazai német nyelvjárásnak tudományos leírása (tekintettel a magyarból került szókra és szólásokra).

Jutalma: a Pasquich-alapból 105 korona.

Benyújtás határnapja: 1903. évi márczius hó 31.

33.

Magyarország történelme.

A rendi országgyűlések, különös tekintettel a köznemesség részvételére és céljaira.

Jutalma: a fővárosi jubiláris alapból 100 korona.

Benyújtás határnapja: 1903. évi márczius hó 31.

34.

Földrajz.

A lefolyás nélküli vagy bizonytalan lefolyású vízterületek és azok talajszerkezete Magyarországon.

Jutalma: a fővárosi jubiláris alapból 100 korona.

Benyújtás határnapja: 1903. évi márczius hó 31.

35.

Mathematika.

A Dirichlet-féle problema megoldási módszereinek jellemzése és a másodrendű lineáris partialis differenzialegyenletek elméletében való jelentősége.

Jutalma: az Arenstein-alapból 100 korona.

Benyújtás határnapja: 1903. évi márczius hó 31.

36.

Természettan.

„Foglaltassanak össze a mozgó vezetőkön elszállított elektromosság mágnességi hatására vonatkozó eddigi — még a legutóbbi évre is kiterjedő — kísérleti ismereteink és adassék e tapasztalatoknak elméleti értelmezése.”

Jutalma: az Arenstein-alapból 100 korona.

Benyújtás határnapja: 1903. évi márczius hó 31.

37.

Növénytan.

Magyarország valamely kisebb, természeti viszonyaiban is jól határolt területének növényföldrajzi jellemzése.

Jutalma: az Arenstein-alapból 100 korona.

Benyújtás határnapja: 1903. évi márczius hó 31.

38.

Összehasonlító boncztan.

Vizsgáltassék és irassék le önállóan előállított készítmények alapján több, különböző rendbe tartozó (könnyebben hozzáférhető) emlős középponti idegrendszer. A készítmények az állattani és összehasonlító boncztani intézet tulajdonába mennek át.

Jutalma: a Margó-féle C) jelzésű alapból 100 korona.

Benyújtás határnapja: 1903. évi márczius hó 31.

39.

Nyílt pályázat a vegytanból.

Kivántatik valamely, a vegytan körébe tartozó önálló vizsgálat tervezete, melyben úgy a vizsgálandó tárgy, mint a vizsgálat tudományos célja és a vizsgálati módszerek kijelöltessenek.

A tervezet névaláírással 1903. évi márczius hó 31-éig az egyetemi irodába nyújtandó be.

A pályázók közül a vizsgálat kivitelével az bizatik meg, kinek tervezete a legjobb; vizsgálatait pedig a tudományegyetemi I. vagy II. vegytani intézetben végezheti s ezeknek eredményét tudományos értekezés alakjában egybeállítva, 1904. évi márczius 31-ig nyújtja be s jutalmat nyer, ha dolgozata jó.

Jutalma: a Than-alapból 600 korona.

E pályázat módjára nézve, a 4., 5. és 6. alatti szakaszok kivételével, a rendes pályázati szabályok érvényesek.

Pályázati szabályok.

1. Az 5. szám alatti jutalomtétel kivételével, melyért bárki versenyezhet, a többiekre csak budapesti tudom.-egyetemi hallgatók pályázhatnak, és pedig a 4., 10., 12., 17., 20., 24. és 25. számúaknál olyanok is, kik a pályakérdés kihirdetésekor még be voltak írva.

2. Az 1., 2. és 3. szám alatti jutalomtételért pályázhatni latin vagy magyar, az 5. szám alattira latin vagy magyar, vagy német, vagy francia, a többiekre egyedül magyar nyelven.

3. A pályairatok 1903. márczius 31-ig az egyetemi rectori hivatalban nyújtandók be. A hol más a benyújtási határidő, az a pályakérdésnél meg van említve. A jutalmak 1903. május 13-án, mint a kir. tud.-egyetem újjáalakítása emlékének ünneplésére kitűzött napon, adatnak ki az egyetem ünnepélyes közülésében. Beadott pályaművek a pályázat elintézése előtt vissza nem adatnak.

4. A pályairatok negyedrébten, tisztán (az 5. szám alatti jutalomra készülő idegen kézzel is) írva, lapszámozva, kötve legyenek.

5. A szerző nevét és állását, illetőleg egyetemi tanszakát tartalmazó pecsétetes levélen ugyanazon jelige álljon, mely a pályamű homlokán olvasható. Álnévű pályaművek nem díjaztatnak.

6. A jutalom a viszonylag legjobb munkának csak azon esetben adatik ki, ha az magában véve is díjra méltónak találtatik. Egyszerű fordítások vagy plágiumok a pályázásból kizárvák.

7. Rendszerint pályadíjat csak egyes dolgozó nyerhet el, a mennyiben azonban a pályakérdést kitűző kar többek közreműködését is helyén levőnek találná, a díj ezeknek is kiadatik.

8. A pályairatok a szerzőé maradnak, azok kéziratai az illető kar levéltárában eltéttetnek.

Budapest, 1902. évi május hó 13-án.

Királyi magyar tud.-egyetemi rectori hivatal.

